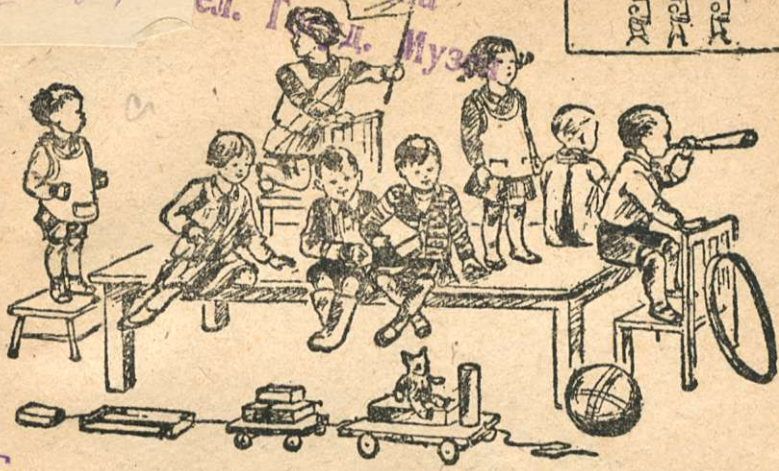

77
E-87

Библиотека
сл. Г. Д. Муз

ушб. 4105

VSFNT:n VKK:n
ESIKOULUOSASTO

ESIKOULULAISTEN LUOVAT LEIKIT

METOODINEN KIRJE

SUOMENNOS

1934
PETROSKOI

VALTION KUSTANNUSLIIKE KIRJA

V S F N T : n V K K : n E S I K O U L U O S A S T O

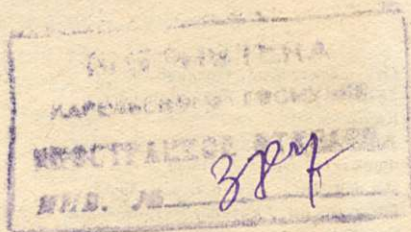
Библиотека
Карел. Госуд. Музея

ESIKOULULAISTEN LUOVAT LEIKIT

METOODINEN KIRJE

SUOMENNOS

79
E-87

VALTION KUSTANNUSLIIKE KIRJA / PETROSKOI 1934

Творческие игры дошкольников

Методическое письмо

Printed in USSR (Russia)

Отв. редактор М. Гюллинг
Технич. редактор Иохн Линдберг
Кирья 26
Тираж 1000
Формат бумаги 8 × 110/32
3³/₄ печ. лист. Кол. п.з. п.л. 40.000
Гос. тип. им. Анохина, Петрозаводск, Пушкинская, 7
Заказ № 678

Слано в печати 23/II—34
Подписано к печати 15/III—34

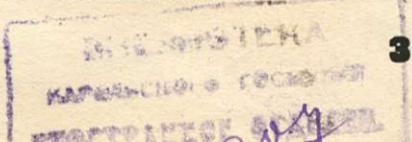
LEIKIN SIJA LASTENTARHAN TYÖSSÄ

Lapsi on ennen kouluikänsä suuren osan ajastaan liikkeessä. Hän joko leikkii, piirustaa taikka puuhailee muuten. Leikin näyttelemä osa on ennen kouluikää hyvin suuri. Leikissä lapsi esittää sitä, mitä hän näkee elämässään. Hän kuvaa eri ilmiöitä, asioita ja esineitä tutustuen siten niihin aktiivisesti ja kasvattaen itsessään vissiä suhdetta niihin. Lyhytaikainenkin havaintojen teko lasten leikeistä osoittaa, että niissä kuvastuu ympäröivä elämä: työ, yhteiskunnallinen elämä ja elinolot.

Lasten leikit ovat erilaisissa yhteiskunnallisissa oloissa erilaiset. Lastemme leikeissä kuvastuvat runsaasti sosialistinen rakennustyö, tekniikan saavutukset ja luokkataistelu. Porvarillisten lasten leikit Venäjällä ennen vallankumousta olivat sisällöltään aivan toista laatua.

Tarkastelkaammepa esim. lapsille niin läheistä aihetta kuin kotiolojen kuvaaminen. Meidän lapsemme kuvaavat tässä leikissä, miten äiti vie lapsen lastenseimeen, miten hän menee osuuskauppaan ruokaa ostamaan, miten hän kiiruhtaa tehtaaseen. Porvarillinen lapsi kuvaa, miten hänen äitinsä ottaa vastaan vieraita, toruu sisäkköä, pukeutuu juhla-asuun yms.

Lapsen mielenkiintoa herättää aina liike, liikkuvat esineet. Mutta sen sijaan, että lapset aikaisemmin mielellään leikkivät hevosella ajamista, ajelevat he nyt rautatiellä, automobii- lillä, lentävät ilmalaivoilla ja lentokoneilla. Leikki ei ole paljasta elämän jäljittelemistä. Leikissä ei lapsi vain toista elämästä saamiaan vaikutteita, vaan luovasti, aktiivisesti muovaillee niitä, s.o. kuvaa niitä lapsiympäristöään vastaavasti, antaen niille oman sisältönsä, kehittäen käyttäytymisensä eri puolia. Tässä onkin leikin pääasiallinen kasvatuksellinen arvo. Siksi

tulee pedagogin kiinnittää suurta huomiota lapsen leikkiin. Mutta esikoululaitoksissa on aivan viime aikoihin asti kiinnitetty lasten leikkiin vain hyvin vähän huomiota. Leikkimistä on käytetty vapaa-aikana, jonkunlaisena lisänä, myönnytyksenä lasten pyrkimyksille. Tästä johtuu sekkin, että on hyvin vähän huomiota kiinnitetty siihen, missä tilanteessa leikkiminen tapahtuu, ja leikkimisvälineisiin.

Tällaisessa suhtautumisessa leikkiin on ilmennyt porvarillisten teoriain vaikutus, mitkä teoriat väittävät, että lasten leikkiin ei tule sekaantua, että sitä ei tule ohjailta eikä johtaa, koskapa lapsi leikissä vapaasti ilmaisee ja kehittää luonnon häneen istuttamia, hänen perimiään vaistoja. Siksi on pedagogi vain vähän huolehtinut lasten leikkien sisällöstä, mistä johtuen leikin arvo pedagogiselta kannalta on ollut vähäinen. Tämän katsantokannan todistaa kokonaan vääräksi lasten leikkien sisältö, mikä kaunopuheisesti osoittaa, että lapsi leikissä kuvaa ympäröivää elämää ja tutustuu siihen. Pedagogin vastuunalaisuus lasten leikkien sisällöstä on tavattoman suuri. KK:n päätöksen yhteydessä suoritettu esikoulutyön tarkistus osoitti, että leikin väheksyminen lasten kasvatuksessa on ollut aikaisemman työn suurimpia virheitä. Se on johtanut siihen, että lasten mielenkiinto lastentarhaan on laskenut, lasten kehitystaso on laskenut, on syntynyt hermoston ärtyneisyyttä ja epäjärjestyttä. Nyt ei leikki tule enää olemaan pedagogisen työn täydennyksenä, vaan metodina ja välineenä kommunistisen kasvatuksen tehtävien toteuttamisessa. Tarkastelemme seuraavassa yksityiskohtaisemmin, mihin tarkoituksiin leikkiä tulee käyttää lastentarhan työssä.

Eräänä lastentarhan perustehtävistä on terveen, voimakkaan ja elämänhaluisen lapsen kasvattaminen. Tätä tehtävää täytettäessä on leikin merkitys tavattoman suuri. Leikki antaa lapselle tilaisuuden aktiivisuuteen liikunnan alalla, leikkiesään hän tekee erilaisia liikkeitä, jotka ovat tarpeen hänen kehittyville lihaksilleen. Mielihyvä, ilonpurkaukset, joita leikissä esiintyy hyvin paljon, pitävät yllä ja kehittävät iloista mielialaa, mikä on sangen tärkeätä, jotta lapset kehittyisivät henkisiltä voimiltaan ja ruumiiltaan terveiksi. Lapset, joilla

ei ole tilaisuutta leikkiä taikka jotka leikkivät vähän, ovat velttoja ja passiivisia, heidän yleinen kehityksensä hidastuu.

Esikouluikä on tärkeä vaihe lasten ajatuksen kehityksessä. Leikki auttaa suuresti tämän tehtävän toteuttamista. Se kehittää lapsen mielikuvitusta, luovia kykyjä, tutkimuskykyä, kekseliäisyyttä. Otetaanpa seuraava yksinkertaiselta näyttävä hyvin useasti esiintyvä leikki: lapsi asettaa riviin tuoleja pystyttäen ensimmäiseen torven; tämä on juna. Itse hän on veturinkuljettajana, kuljettaa junaa, itse toimittaa myöskin vihellyspillin ja kellon tehtäviä. Tämä leikki on vaatinut lapselta suurta ajatustyötä. Hänen on täytynyt kuvitella, muistella millainen juna on, keksiä mistä se voidaan panna kokoon. Hän on koettanut asetella tuoleja eri tavoin, kunnes keksi sopivan tavan. Hänen on täytynyt keksiä, miten savupiippu voidaan tehdä. Junan liikkumista lapsi täydentää mielikuvituksensa avulla tömistäen jalkojaan ja jäljitellen vihellystä. Leikki on pakoittanut hänet keskittämään ajatuksiaan, on järjestänyt hänen huomionsa, mikä yleensä on hyvin vaihteleva.

Leikkien sisällön ja leikkiaineiston tulee ehdottomasti herättää lapsen ajattelua, kehittää hänen luovaa mielikuvitustaan. Mutta tämän työn tulee kehittää tervettä mielikuvitusta, elämän oikeata ymmärtämistä.

Rinnan ajattelun kanssa kehittyä leikissä myöskin lapsen puhe. Jos useampia lapsia leikkii yhdessä, joutuvat he leikin kuluessa puhumaan keskenään. Mutta yksinäänkin leikkivällä lapsella täydentää puhe kuvittelua, ja hän ikäänkuin selittää leikkiä. "Nyt ne syövät", sanoo lapsi leikkiessään eläinten kuvilla eläintarhaa. "Nyt ne juoksevat häkkeihinsä. Ja nämä lapset ovat tulleet katsomaan".

Yhteiskunnallisen elämän kuvaaminen leikissä kohottaa mielenkiintoa siihen, auttaa lasta sitä käsittämään, edistää luokkakäsitteiden muodostumista. Lapset tutustuvat esim. Punaiseen armeijaan. Retkeilyjen, kirjojen, kuvien kautta he saavat käsitteitä Punaisen armeijan tarkoituksesta, sen voimasta, järjestyneisyydestä, Punaisen armeijan joukko-osastoista ym. Leikissä lapset aktiivisesti muovailevat saamiaan vaikutteita: he järjestävät paraateja, opettelevat ampumaan,

käyvät sotaa porvareita vastaan. Tällainen leikki voimistuttaa lasten pyrkimyksiä olla samanlaisia kuin puna-armeijalaiset, kasvattaa luokkatunnetta. Mitä mielenkiintoisempi leikki on, sitä huomattavampi on sen pedagoginen vaikutus. Mutta lapset saavat elämästä erilaisia vaikutteita. Leikissä voivat kuvastua ja lujittua myöskin meille vihamieliset vaikutukset. Pedagoogin tehtävänä on näissä tapauksissa olla sallimatta tällaisia leikkejä ja edistää pedagogisesti arvokkaiden leikkien käyttämistä.

Leikkiä tulee käyttää myöskin kollektivismin kasvattamiseksi. Leikki saa lapset ymmärtämään, että on välttämätöntä yhtyä, sopia keskenään, jakaa osat, saattaa toimintansa sopuun toistensa toiminnan kanssa, se vaatii lapsilta järjestyneisyyttä. Monet leikit ovat mukaansavetäviä vain siinä tapauksessa, että osallistujia on paljon. On paljon hauskempaa leikkiä rautatietä, jos on paljon matkustajia, leikkiä lastentarhaa, jos on paljon lapsia. Mielenosoituksen kuvaamiseksi täytyy ehdottomasti koota koko ryhmä. Mutta leikin merkitys ei ole vain siinä, että se yhdistää lapsia. Proletaarisen kollektivismin kasvattamiseksi on leikin sisältö hyvin tärkeä. Saattaa esiintyä leikkejä, joissa ilmenee tiivis, järjestetty kollektiivi, mutta jotka asiallisesti kasvattavat epäkollektivistisiä, luokkavihollisen pyrkimyksiä, esim. varasleikki, rukousleikki yms. Sitävastoin leikit, jotka kuvaavat Punaisen armeijan järjestystä, lasten elämää lastentarhassa, pioneereja, työläisiä, kasvattavat todellista proletaarista kollektivismia.

On vain tarpeen, että leikin sisältö, lasten koko toiminta leikissä vastaa sitä, mitä he kuvaavat: jos "pioneerit" taikka "Puna-armeijalaiset" riitelevät, rikkovat sääntöjä, eivät kykene pysymään järjestyksessä, menettää leikki pedagogisen arvonsa.

Puhuttaessa leikin merkityksestä kollektivismin kasvattamisessa tulee vielä tarkastella erästä tärkeätä kysymystä, nim. kysymystä poikien ja tyttöjen leikeistä. Monet pedagoogit panevat merkille, että leikeissä ilmenee kaikkein eniten sukupuoliero: tytöt leikkivät erossa pojista, heidän leikkinsä sisältö on aivan toinen, he käyttävät pääasiassa kotioloja kuvaavia

leikkejä, kun sen sijaan poikien leikit kuvastavat ympäröivää yhteiskunnallista ja tuotannollista elämää. Mistä tämä johtuu? Ilmeistä on, että lasten leikeissä ilmenee perheen vaikutus: tyttöjen kieltäminen leikkimästä "poika-huligaanien" kanssa, häpäiseminen: "Oletko sinä tyttö, kun leikit nukeilla?" jne.

Mutta samalla kuvastuvat tällaisista seikoista selvästi myöskin puutteellisuudet lastentarhojen työssä: poikien ja tyttöjen yhteisen kasvatuksen järjestäminen väärällä tavalla, leikkien riittämätön käyttö tässä työssä. Onhan mukaansatempaan leikin avulla joskus kaikkein helpointa vetää tytöt esittämään aktiivista osaa, laajentaa heidän mielenkiintonsa piiriä. Kokemus osoittaa, että niissä lastentarhoissa, missä tämä työ on jossain määrin järjestyksessä, ei esiinny tällaisia eroavaisuuksia poikien ja tyttöjen leikeissä, molemmat yhdessä rakentavat tehtaita, leikkivät äitiä ja lapsia. Leikissä ilmenevät vääjäämättömästi lapsen harrastukset, perheen vaikutus, mutta puhuminen eri leikeistä sukupuolen mukaan jonakin aivan ehdottomana asiana, eri leikkikalujen antaminen pojille ja tytöille on tietenkin kokonaan väärää. Tulee vain tarkkaavaisesti seurata lasten leikkien sisältöä ja järjestää lapsia leikissä, ohjata ja johtaa heitä.

Kollektiivisilla leikeillä on hyvin suuri vaikutus luomiskyvyn kehittymiseen. Tällaisissa leikeissä tapahtuu lapsilla ikäänkuin kokemusten vaihtoa, toisen lapsen ajatus herättää toisen lapsen ajatuksen. Mutta huolimatta kollektiivisten leikkien suuresta arvosta tulee lastentarhassa käyttää myöskin yksilöllisiä leikkejä. Ne ovat siinä suhteessa arvokkaita, että antavat lapselle mahdollisuuden rauhassa keskittää ajatuksensa leikkiessään, täysin ilmaista aloitekykyään, ilmaista taipumuksiaan ja harrastuksiaan.

Hyvin tärkeätä on käyttää leikkiä myöskin työkasvatuksen palveluksessa. Leikki edistää niiden vaikutteiden lujittumista, joita lapsi saa tutustuessaan aikuisten työhön. Lasten leikeissä esiintyvät hyvin monilukuisina kaikenlaiset koneet, moottorit yms. He kuvaavat työtä tehtaassa, kollektiivisessa taloudessa, jäljittelevät koneiden liikkeitä. Leikkiä voidaan käyttää harrastuksen muodostamiseen työhön ja tämän harrastuksen

kohottamiseen. Esim: joitakin ryhmän lapsia eivät miellytä puutyöt, mutta nähtyään mukaansatempaavia leikkejä toisten lasten tekemillä puuesineillä hekin alkavat valmistaa leikki-kaluja. Leikki edistää useasti päämäärien asettamista työssä. Lapset tarvitsevat esim. huonekaluja leikkiäkseen lastentarhaa, taikka semafooria leikkiessään rautatietä. Työskennellessään työhuoneessa he tietoisesti asettavat tehtäväkseen: "tehdäänpä semafoori". Jotta leikkiä voitaisiin täysin määrin käyttää työkasvatuksen palvelukseen, tulee hankkia käytettäväksi sellaisia tarpeita, jotka kehittävät lapsissa kykyä konstruoida, keksiä sekä antavat heille alkeellisimpia teknillisiä tietoja.

Jos lapselle leikissä annetaan riittävän monipuolisia tarpeita, saa leikki suuren merkityksen lapsen aistien, hänen ainetuntemuksensa kehittämisessä. Tämä kehittyy lapsessa tuloksena hänen tutkimustoiminnastaan, mitä leikissä esiintyy hyvin paljon. Lapsi rakentaa hiekasta, lumesta, puisista rakennusaineista. Hän leikkii vedellä, metalliromulla ja kankaanpalasilla. Käyttäessään näitä aineita luovassa työssään pääsee hän selville niiden ominaisuuksista, oppii tuntemaan värit, muodot, mittasuhteet, joustavuuden, kovuuden ym.

Leikkiä voidaan käyttää tottumusten ja tietojen lujittamiseksi kaikessa työskentelyssä lasten kanssa. Kilven "tehdas" kirjoittaminen taikka iskurien luettelon laatiminen antaa lapsille harjoitusta lukutaidossa. Melkein jokaisessa leikissä on tarpeen laskea, mitata (erikoisista didaktisista leikeistä puhumattakaan). Leikeissä lujittuvat tiedot luonnosta, esim. leikeissä eläinten ja lintujen kuvilla.

Kaikesta siitä, mitä on sanottu leikin käyttämisestä, voidaan tehdä seuraava johtopäätös: leikki on esikouluiässä eräs keino lapsen kaikinpuoliseksi kehittämiseksi, kommunistisen kasvatuksen alalla esiintyvien tehtävien toteuttamiseksi.

Lapsen kehittäminen leikin avulla riippuu ensinnäkin siitä, mitä elämän ilmiöitä hän kuvaa leikeissään, toiseksi niistä välineistä, joiden avulla hän luo leikkinsä.

Leikki edistää lapsen menestyksellistä kehitystä. Mutta sitäpaitsi se kuvastaa hyvin selvästi lasta, tämän harrastuksia,

kehitystasoa ja sitä, missä määrin hän kykenee siirtämään aineiston. Siksi, puhuttaessa siitä, miten tulee käyttää leikkiä lastentarhan työssä, on välttämätöntä painostaa leikin suurta merkitystä tarkastusmetoodina. KK:n päätöksessä elokuun 25 päivästä v. 1932 vaaditaan, että "tulee rakenta pedagoginen työ lapsen tutustumisen perustalle, järjestelmällisesti tarkastaa oppilaiden tietoja". Esikoululaisiin nähden on leikki erinomainen keino tarkastaa, miten ohjelma-aineisto on omaksuttu, tehdä havaintoja lasten kehityksestä.

Tehden päivä päivästä havaintoja lasten leikeistä saattaa ohjaaja tehdä johtopäätöksiä lapsikollektiivissa vallitsevina olevista harrastuksista. Hän saattaa huomata, että pojat leikkivät kaikkein eniten rautatietä, mutta tyttöjä vetää puoleensa leikki "äiti ja tyttäret."

Hän näkee, että jotkut lapset eivät osaa leikkiä kollektiivissa, sieppaavat toinen toisiltaan leikkikaluja. Hän saattaa panna merkille, että kaikki lapset ovat selvillä rakennusaineen muodoista ja rakentavat mielenkiintoisia rakennuksia. Nämä havainnot auttavat luonnehtimaan lapsia ja osoittavat pedagogille hänen työnsä heikot puolet.

Jos ohjaaja haluaa tarkistaa, miten lapset ovat omaksuneet esim. käsitteen työläinen, kerää hän aineistoa, joka on omiaan herättämään lapsissa halua tällaiseen leikkiin, ja tekee tarkkoja havaintoja siitä. Jos lapselta kysytään "mitä sinä tiedät työläisistä?" taikka "mitä ovat työläiset?", vastaa tämä hyvin lyhyesti "he tekevät työtä tehtaassa", taikka ei yleensä kykene vastaamaan. Mutta leikkiessään sama lapsi, kuvaten työläisiä, rakentaa tehtaan, pystyttää koneen, vetää sähköjohtoja, järjestää iskubrigaadin ym., ja tämä on todisteena siitä, että hän käsittää konkreettisemmin työläisen elämän ja työn.

Leikillä tulee siis olla suuri tila lastentarhan työohjelmissa. Se on välineenä, keinona kommunistisen kasvatuksen toteuttamiseksi, ohjelma-aineiston käsittämiseksi. Tämä keino on, kuten ylempänä on osoitettu, sangen arvokas työssä esikoulu-laisten keskuudessa. Mutta ei tule myöskään liioitella leikin pedagogista merkitystä, muuttaa sitä universaaliseksi metoodiksi, katsoa, että kaikki tehtävät voidaan ratkaista leikin

avulla. Leikki on vain yksi kasvatusväline. Lastentarhan työssä on suuri tila elävällä sanalla, työllä, kuvaavalla toiminnalla, musiikilla ym. Tähän asti ei leikki ole kuulunut niihin lasten toimintamuotoihin, joita käytetään suunnitelmalliseen pedagogiseen työhön. Nyt leikki otetaan näiden muotojen joukkoon, sillä tulee olemaan huomattava sija.

Lasten leikit voidaan jakaa kahteen peruslajiin. Ensimmäiseen lajiin kuuluvat leikit, joiden sisällön lapset itse luovat, niin sanotut luovat leikit. Toisen lajin muodostavat leikit, joiden sisällön määrittelee pääasiassa pedagogi, jotka suoritetaan määrättyjen sääntöjen mukaan.

Tässä metoodisessa kirjeessä puhutaan vain esikouluisten luovista leikeistä.

LUOVAN LEIKIN METODIIKKA

Luovan leikin ohjaus

Luova leikki on mitä rikkain ase lasten kommunistisen kasvatuksen palveluksessa. Mutta tätä asetta tulee käyttää taidolla. Luovan leikin ohjaaminen haluttuun suuntaan ei aina ole mahdollista pedagogin välittömän sekaantumisen kautta, kuten asian laita on muilla toiminta-aloilla. Työtä tehtäessä pedagogi saattaa avoimesti johtaa lapsia, antaa näille suoranaisia ohjeita, näyttää asentoja, osoittaa, miten työvälinettä pidellään jne. Pyrkien saamaan mahdollisimman hyviä tuloksia ottavat lapset mielellään työn aikana pedagogilta vastaan ohjeita ja apua.

Lapsikollektiivin mieliala työssä on vähemmän vaihteleva, mistä johtuu, että lasten toiminnan luonne ei juuri ollenkaan muutu.

Luova leikki vetää puoleensa ja miellyttää lasta niin kauan, kuin hän tuntee olevansa vapaa, kuin hän itse luo, itse vapaaehtoisesti ja halusta toimii. Leikissä on sangen paljon ehdollista, sellaista, mitä lapset itse mielikuvituksessaan tahallaan edellyttävät. Aikuisen varomaton, karkea sekaantuminen saattaa kokonaan pilata leikin, karkoittaa siitä lasten luomisvoiman, riistää leikiltä kaikkein tärkeimmän, nim. viehättävyyden ja innostuksen. Siksi vaatii lasten leikin ohjaaminen suurta harkintaa, huomaavaista suhtautumista ja lasten ymmärtämistä.

Pedagoogilta vaaditaan havaintokykyä, kekseliäisyyttä sekä vissiä ajatuksen vilkkautta: kykyä nopeasti harkita, keksiä, miten missäkin tapauksessa tulee suhtautua, käsittää, mitä lapset kuvaavat, taitoa innostaa lapsia, vetää puoleensa näiden mielenkiinnon.

Jokainen pedagoogi, jos hänellä on halua ja jos hän kehittää itseään, voi oppia, ja hänen tulee oppia ohjaamaan luovaa leikkiä.

Antaakseen lapsille kaikki välttämättömät tottumukset ja taidot tulee pedagoogin turvata lapsille laajat mahdollisuudet leikkiä mitä erilaisimmilla tavoilla, sekä yksilöllisesti että kollektiivisesti, ohjaten leikin lapsia miellyttävälle aloille, ja tilaisuuden yksinkertaisesti kokeilla, tutkia ryhmässä olevia välineitä ja leikkikaluja.

Millainen tulee sitten olemaan pedagoogin näyttelemä osa luoviin leikkeihin nähden? Ennen kaikkea tulee pedagoogin varustaa leikit välineillä, joita tulee muuttella ja vaikeuttaa sitä mukaa kuin lasten leikit vaikeutuvat. Esim. huomattuaan, että lapsille on rakentamisen alalla ilmaantunut uusia aiheita — he rakentavat koneita, eivätkä rakennusaineiden tavalliset geometriset muodot heille enää riitä — tuo ohjaaja ryhmälle keppejä ja pyöriä. Tai huomattuaan, että pikkulasten joukossa on lapsia, jotka mielellään vierittävät lattialla lieriöitä taikka pyramiidirenkaita, tuo ohjaaja värillisiä palloja yms. Tulee myöskin huolehtia siitä, että jokainen lapsi saatta käyttää kaikkea, mitä ryhmässä on, saaden tilaisuuden perehtyä kaikkeen ja saaden välttämättömät tiedot. Niinpä on ohjaaja saattanut esim. huomata, että Veera ja Niina harrastavat kovin vähän rakentamista ja eniten käyttävät pahvikuvioita ja mosaiikkia, mutta Valdea päinvastoin ei saada hetkeksikään luopumaan kuutioista; hän ei ollenkaan näy huomaavan leikkikaluja. Ohjaaja harkitsee, miten saisi lapset innostumaan toisenlaisiin puuhiin ja koettaa kiinnittää heidän huomiotaan muuhun aineistoon.

Hän järjestää talonrakennusleikin, missä Veeralla ja Niinalla on vastuunalaiset tehtävät: he ovat muurareja. Leikki sujui hyvin hauskasti. Tytöt, jotka aluksi haluttomasti ja hämillään ryhtyivät leikkimään, innostuivat ja alkoivat seuraavana päivänä rakentaa omasta aloitteestaan.

Suuri tila tulee antaa järjestelmälliselle työskentelylle rakennusaineiden kera. Lasten tulee yksityiskohtaisesti olla selvillä rakennusaineistaan, mitä osia siinä on, missä kutakin

säilytetään, mitkä muodot ovat kestävämpiä ja paremmin voivat olla rakennuksen perustana, mitkä ovat heikompia. Pedagoogin tulee antaa lapsille jonkunlaisia teknillisiä tottumuksia rakentamisessa: lasten tulee oppia asettamaan parrut lappeelleen eikä syrjälleen, asettamaan eri osat siten, että kulmat soveltuvat yhteen, muuten rakennuksesta tulee heikko, heidän tulee oppia asettamaan alle faneerin, lujittamaan rakennusta, käyttämään kiinnikkeitä, kun asettavat paikoilleen pyöriä ym. Aika ajoin tulee suorittaa rakentamista järjestettynä työnä, jakaen lasten kesken rakennusaineet ja kehoittaen kutakin rakentamaan, mitä haluaa. Vanhemmassa ja keskiryhmässä voidaan joskus antaa vissi rakennustehtävä antaen jokaisen suorittaa rakentamisen parhaan taitonsa mukaan. Eräässä lastenkodissa kehittyi tällaisesta rakennustehtävästä sangen mielenkiintoinen rakennusleikki.

Joskus joudutaan myös antamaan lapsille teknillistä apua heidän rakennustöissään, jotta epäonnistuminen ei saattaisi lapsia pahalle mielelle ja ärtyisiksi. Niinpä on saattanut käydä niin, että lapset ovat kapteenin hyttiä rakentaessaan tehneet sen hyvin heikoksi, niin että se pienimmästäkin liikkeestä luhistuu kapteenin päälle. Ohjaaja asettaa faneerille suuria kuutioita, ja rakennuksesta tulee luja. Toista leikkiä leikitäessä kaatuivat koko ajan savupiiput. Ohjaaja asetti pyörään pitkän kepin, jonka asetti piipun sisään ja lujitti siten piippua. Vedettäessä sähköjohtoja tehtaassa auttoi ohjaaja lapsia kiinnittämään lankaa sitoen sen tuoleihin jne.

Hyvin tärkeätä on leikissä kehittää toiminnan sopusointua rinnan kunkin lapsen aktiivisuuden kehittämisen kera. Tässä tarkoituksessa auttaa ohjaaja lapsia sopimaan keskenään, miten he tulevat leikkimään, kehoittaen passiivisimpiakin lausumaan mielipiteensä. Tällaista lasten lyhyttä sopimusta ennen leikin alkamista ei tietenkään pidä muuttaa pitkäksi keskusteluksi taikka kokoukseksi.

Huomaavaiselta pedagogilta eivät jää näkemättä myöskään lasten keskinäiset suhteet leikissä eikä sekään, miten lapset ryhmittyvät, kuka heistä säännöllisesti leikkii erossa kollek-

tiivista, kuka aina on pääjärjestäjänä, kuva rikkoo leikin sääntöjä.

Suurta työtä tulee pedagoogin suorittaa luovan aloitteellisuuden kohottamiseksi. Paitsi leikin edistämistä ja vilkkaan mielenkiinnon osoittamista sitä kohtaan tulee hänen edistää luomiskyvyn kehittymistä. Ohjaaja kiinnittää lasten huomiota johonkin onnistuneeseen rakennukseen, ripustaa leikkimurkkaukseen kuvia, käyttää valmiita arvoitustyyppejä pelejä, edistää leikkien keksimistä lasten omassa skemaattisessa. Ohjaaja kehoittaa esim. jokaista lasta keksimään leikin, niin että kaikki lapset sitten leikkivät jonkun lapsen ohjeiden mukaan. Tällöin tulee ohjaajan auttaa heikoimpia ja passiivisimpia lapsia keksimään leikkejä (tukahduttamatta heidän aloitekykyään), niin että näidenkin leikit käyvät mielenkiintoisiksi ja lapsia puoleensa vetäviksi.

Jo nuorimpain lasten ryhmässä erottautuvat tavallisesti kehittyneimmät, aloite- ja järjestelykykyä omaavat lapset, jotka pian kohoavat leikkien johtajiksi. Tällaisten johtajien näyttelemä osa on sangen suuri, ja pedagoogin tulee käyttää heitä työssään, mutta heihin tulee suhtautua hyvin tarkkaavaisesti. Jos lapsessa esiintyy aloite- ja järjestelykykyä, tulee näitä tietenkin kaikin tavoin kehittää, mutta tämän kehittämisen ei tule tapahtua muiden lasten kustannuksella. Joskus näyttää ohjaajasta, että ryhmän kaikki leikit ovat hyvin vaihtelevia ja että niitä suoritetaan järjestyneesti. Itse asiassa ovat nämä leikit kuitenkin yhden taikka parin lapsen luomistyön tulosta, kun muut sen sijaan ovat vain kuuliaisista esittäjiä. Muihin lapsiin nähden menettää tällainen leikki pedagoogisen arvonsa.

Jotta tulos ei muodostuisi tällaiseksi, tulee kehittää jokaisen lapsen luovaa aloitekykyä. Siksi on leikkien järjestäminen vaihteleviksi niin tärkeätä: yksilöllisissä leikeissä turvataan jokaisen lapsen aloitekyvyn ilmeneminen, leikittäessä pieninä ryhminä on järjestelykyvyn helpompi ilmetä kuin leikittäessä suurina kollektiiveina, mutta viimeainituissa tulevat sen sijaan näkyviin voimakkaimmat ja lahjakkaimmat järjestäjät.

Ohjaajan on tärkeätä sekaantua leikkiin, jotta lasten käsit-

teet saataisiin tarkemmiksi. Lapset voivat lujittaa leikin avulla vääriäkin käsitteitä. Tätä ei saa sallia, mutta lapsien virheitä tulee korjata varovasti, häiritsemättä heidän luomispyrkimyksiään.

Jos lapsi esim. leikkii villieläinten kuvilla ja nimittelee näitä väärin, saattaa ohjaaja auttaa häntä ottamaan selvän siitä, mikä kuva esittää leijonaa, mikä tiikeriä jne. Mutta leikissä sallitaan hyvin useasti tahallisesti todellisuuden epätarkkaa kuvaamista: leikki on luovaa elämän kuvaamista eikä sen jäljittelemistä. Leikeissa lapset järjestävät maailmanvallankumouksen, ajavat 10 minuutissa junalla melkein pä yli koko maapallon yms. Olisi mitä suurin virhe joka kerta sekaantua leikkiin huomauttamalla "Sellaista ei tapahdu", taikka "näin ei todellisuudessa voi tapahtua".

Ohjaaja ei aina voi olla leikissä mukana siihen osallistujana, mutta hänen tulee osoittaa lapsille, että hän on mukana heidän puuhissaan, että hän on valmis joka hetki antamaan heille apuaan, että hän edistää lasten leikkejä. Muuten ei lasten ja ohjaajan välillä tule olemaan oikeata suhdetta, ja ohjaajan johto leikkiin nähden tulee olemaan luonteeltaan epämieluisista sekaantumista. Ohjaajan käyttäytyminen leikissä on mitä läheisimmin riippuvainen ryhmän aktiivisuudesta, aloittekyvystä ja järjestyneisyydestä. Joskus on tarpeen vain antaa oikeat välineet, niin lapset itse kehittävät mielenkiintoisen leikin, mikä täysin vastaa asetettua tarkoituserää. Toisinaan täytyy pedagogin auttaa lapsia aktiivisemmin: neuvotella, miten parhaiten voidaan luoda edellytykset leikille, toisinaan jopa itsensäkin auttaa teknillisesti soveltamaan jotakin esinettä, ohjata lapsia kysymyksien avulla johonkin vissiin suuntaan, antaa heille joku ajatus, esittää leikin aikana joku uusi seikka auttaakseen kehittämään ja mutkistuttamaan leikkiä, liittyä leikkiin toimivana henkilönä ohjatakseen sen sisältöä toiseen suuntaan taikka kokonaankin lopettaakseen leikin, muuttaen sen muuksi toiminnaksi.

Liittyessään leikkiin varsinaisena osallistujana ei ohjaajan tule ottaa itselleen johtavaa osaa, vaan toissijaisen osan. Esim. leikittäessä kollektiivista taloutta jakaa ohjaaja jäsenille työt

ja siten auttaa lapsia jakamaan osat. Sitten hän kirjoittaa kollektiiviseen talouteen kirjeen, jossa ilmoitetaan, että kaupungista on lähtenyt työläisbrigaadi, ja antaa kirjeen "johtajalle". Lukien lapsille, mitä kirjeessä kirjoitetaan, antaa hän lapsille sysäyksen leikin saattamiseen mahdollisimman vaihtelevaksi.

Useimmiten täytyy sekaantua leikkiin epäjärjestyksen estämiseksi taikka toisen suunnan antamiseksi leikille. Ohjaaja näkee esim., että lasten kesken, jotka ovat esittäneet junaa ja vauhdilla lentävät toinen toisensa päälle, syntyy tappelu; tällöin hän asettaa kädet suulleen torveksi ja lausuu: "Halloo, halloo! Kuulkaa, kuulkaa! Tiellä kollektiivitalouteen on sattunut yhteentörmäys, kaksi junaa on täydellä vauhdilla törmännyt vastakkain. Veturit ovat särkyneet. Lähettäkää työläisiä korjaamaan". Muutamia lapsia juoksee "veturien" luo, vieden ne varikolle — ja leikki muuttuu jälleen järjestyneeksi.

Valitessaan sopivaa metoodista menetelmää tulee ohjaajan noudattaa seuraavia periaatteita:

1) ei tule pitää liikaa kiirettä avun antamisessa eikä tehdä lasten puolesta sitä, minkä he voivat itse tehdä;

2) ei tule tyrkyttää lapsille liian realistista elämän kuvaamista; s.o. ei tule vaatia heiltä nähdyn tarkkaa kuvaamista;

3) tulee antaa ajatuksia ja ohjata leikkiä, mikäli mahdollista, lasten itsensä kautta, opettaen heitä toimimaan yhteisymmärryksessä ja alistuen toistensa johdon alaisiksi;

4) tulee välttää kaikkia seikkoja, jotka häiritsevät lasten innostunutta mielialaa ja heidän järjestyneisyyttään;

5) välittömästi osallistuttaessa leikkiin ei tule esiintyä teennäisesti ja alentuvasti sammaltaen lasten kieleillä, vaan tulee käyttäytyä vanhempana toverina, joka voi sekä antaa ohjeita että myöskin noudattaa leikin sääntöjä.

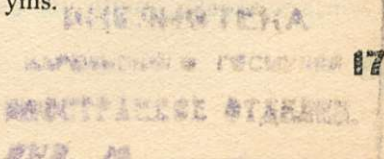
Erikoista huomiota vaatii kysymys siitä, miten kauan luovan leikin tulee kestää. Esikoulutyössä on otettu tavaksi koneellisesti siirtää ne aikanormit, mitkä ovat käytännössä työssä ym. järjestetyissä tehtävissä, myöskin luoviin leikkeihin. Mutta leikin laatu toimintana eroaa työstä ja vaatii aivan toisenlaista määräsäännöstelyä. Antaahan luova leikki lapselle

suuremmat mahdollisuudet ja suuremman toimintavapauden kuin työ. Tästä johtuu, että leikki vähemmän väsyttää lapsia kuin työ ja voi jatkua kauemmin. Nuorimmassa ryhmässä saattaa luova leikki jatkua keskimäärin noin 30 minuuttia, keskiryhmässä kekimäärin 40—45 minuuttia ja vanhimmassa ryhmässä keskimäärin 1 tunnin, ellei leikki kiihota, vaan on luonteeltaan rauhallista.

Enimmäkseen voidaan havaita lasten leikkien päättyvän keinotekoisesti: leikin päättävät harvoin lapset itse, mutta useimmiten sen päättää pedagogi. Joskus on tämä tarpeen päiväjärjestyksen noudattamiseksi, joskus väsymisen estämiseksi. Leikin keskeyttäminen ei ole helppoa. Toisinaan vaaditaan ohjaajalta suurta kekseliäisyyttä, jotta hän saisi lapset johdetuksi kävelemään, taikka päinvastoin kotiin, jos heillä on ollut huvittava leikki ulkoilmassa. Parhaiten tämä käy, jos ohjaaja osaa löytää jonkun yhteyden leikin kanssa. Leikin lopun tulee olla erikoisen värikkään ja tunneherkän. Pienokaiset leikkivät esim. tehdasta. Ohjaaja tulee ovelle ja antaa merkin: "Vihellys, päättäkää työ". Lapset luopuvat leikistä ja tulevat hänen luokseen. Ohjaaja sanoo, että työ on päättynyt. Taikka lapset leikkivät höyrylaivaa. Ohjaaja pyytää kapteenia laskemaan matkustajat maihin: "Olen tullut linja-autolla hakemaan matkustajia viedäkseni heidät retkelle. Tulkaa mahdollisimman joutuin jne.

Keskimmäisessä ja vanhimmassa ryhmässä saattaa ohjaaja sanoa, että tulee lopettaa leikki, koska on jo aika lähteä kävelylle, taikka kehoittaa siirtämään leikin ulkoilmaan. Jos tämä vuodenajan kannalta käy päinsä, voidaan ottaa mukaan osa välineitä. Joskus voi ohjaaja lopettaa leikin kehoittaen siirtämään sen toiseen kertaan, jotta voisi valmistaa lasten kera tarpeellisia esineitä, taikka jotta kukin saisi harkita, miten leikkiä voidaan jatkaa jne.

Kaikki luovat leikit eivät ole arvokkaita pedagogiselta kannalta eikä kaikkia ole hyvä käyttää lasten keskuudessa. Lapset leikkivät joskus sellaisiakin leikkejä, joiden sisältö on kielteinen, jotka kuvaavat elämän huonoja puolia: juoppoutta, huligaanimaisuutta, varkautta yms.

Leikkeihin pääsee joskus myöskin luokkavieraita vaikutuksia, ja leikit kuvastavat kielteistä suhtautumista iskureihin ja kommunisteihin, tuholaiden puolustelua, viljan piiloittelemista valtiolta yms.

Näissä tapauksissa vaaditaan huomaavaista, taidokasta sekaantumista pedagoogin taholta, jonka tulee estää tällaiset leikit.

Mutta miten estää? Ei tietenkään karkeasti kieltäen, ei häpäisemällä lapsia sellaisilla sanoilla kuin esim.: "Oh, millainen Yrjö onkaan, kuinka hän ei häpeä" yms. Joskus saattaa kieltäminen herättää lapsissa erikoista mielenkiintoa tällaisiin leikkeihin. Siksi kehoitetaan vain aivan äärimmäisessä tapauksessa ehdottomasti ja yhtäkkiä lopettamaan leikin. Paljo parempi on tällaisissa tapauksissa lähteä leikistä itsestään, ei keskeyttää leikkiä kieltämällä vaan vieroittamalla siitä pois, vaihtamalla kielteinen leikki uuteen, vähintään yhtä puoleensa vetävään leikkiin, joka on sisällöltään toisenlainen.

Esikouluikäiset lapset menettävät sangen pian mielenkiinnon johonkin asiaan eikä heidän vetämisensä toiseen leikkiin ole ollenkaan vaikeata. Tässä tarvitaan vain kekseliäisyyttä ohjaajan taholta; hänen tulee esittää lapsille leikki, joka vastaa näiden mielialaa tällä erää ja on puoleensa vetävä.

Ellei ohjaaja luule voivansa kohta esittää toista leikkiä, joka herättäisi lasten mielenkiintoa, voi hän jotenkin vetää lasten huomion pois leikistä siirtyen esim. kertomuksiin, kirjan lukemiseen, työprosessiin yms.

Mutta saatuaan leikin loppumaan ei ohjaaja voi katsoa tehneensä kaikkea, mikä tulee tehdä. Sillä se, että tällainen kielteinen leikki on saanut alkunsa, merkitsee sitä, että joku lapsista saa vääriä ja vahingollisia vaikutteita, että hän arvioi väärin joitakin tapauksia taikka ilmiöitä.

Pedagoogin tulee tällaisissa tapauksissa voimistuttaa työtä vanhempien keskuudessa, käyttää omaa ja lapsikollektiivin vaikutusta lapsen väärin käsitysten ja menettelyn muuttamiseksi.

Saattaa esiintyä sellaisiakin leikkejä, joiden aihe näyttää hyvin arvokkaalta, mutta itse asiassa ovat leikit vahingollisia,

koska ne antavat lapsille väärää käsityksiä. Siksi ei riitä vain se, että huolehditaan leikin aiheesta, vaan tulee ohjata myöskin sen sisältöä. Tämäkin on leikin johtamista, mutta ei toiseen aiheeseen, vaan saman teeman puitteissa. Esim lapset ovat alkaneet leikkiä tehdasta. He ovat jakaneet osat ja sopineet siitä, että alkavat valmistaa traktoreja. Mutta työn sijasta ovat "työläiset" alkaneet rikkoa "koneita", särkeä rakennuksia. Toiset alkavat syytellä näitä: "Te ette ole työläisiä, vaan tuholaisia". Alkaa riita. Ohjaaja esittää perustettavaksi iskubrigaadeja, koskapa työ tehtaassa käy huonosti. Esitys hyväksytään. "Työläiset" julistavat kohta itsensä isku-reiksi, ja leikki kehittyi aivan toisin, sitä suoritetaan järjestyksessä ja suurella innostuksella.

Esiintyy myöskin sellaisia leikkejä, jotka ovat vahingollisia, mutta eivät sisällyksensä, vaan leikin luonteen puolesta, koska ne ärsyttävät lapsia, väsyttävät näitä, herättävät sukupuolietelaisuutta jne.

Tällaisiin leikkeihin nähden tulee pedagogin olla erikoisen varuillaan, koskapa nämä leikit ulkonaisesti usein näyttävät viattomilta, eivätkä aina ole edes itsenäisiä leikkejä, vaan ovat vain jonkunlaista horjahtamista, epätervettä harhapoluille viettymistä lasten taholta, jotka siihen saakka ovat harjoittaneet täysin sopivia, vieläpä myönteisiäkin leikkejä.

Niinpä on esim. keskiryhmässä osa lapsia alkanut leikkiä lastentarhaa. He ovat kuvanneet kaikkia puolia järjestyksessä, musiikkiharjoituksia ja työskentelyä työhuoneessa. "Menkää, lapset, nukkumaan", sanoo Veera, leikkien ohjaajaa. "Tulee ensin mennä käymälään", sanoo Sergei, asettaen maahan joi-takin kuutioita ja istuutuen niiden päälle tahtoen kuvata olevansa käymälässä. Tämä miellyttää suuresti muitakin lapsia, he hyppäävät ylös ja alkavat kaikki rakentaa itselleen käymälää. Tämä horjahdus muuttaa kohta leikin suunnan; alkaa nauru, pilanteko, kuuluu sopimattomia sanoja.

Ohjaaja panee kaulaansa punaisen liinan, ottaa kaapista rummun ja äänekkäästi rummuttaen alkaa astua ympäri huonetta. "Lapset", — sanoo hän, — "missä teidän ohjaajanne on? Minut lähetti meidän osastomme teitä hakemaan men-

näksemme yhdessä Punaiselle torille. Pian, pian, Veera-täti, kerätkää lapset ja asettakaa heidät parittain riviin". Tämä riittää leikin ohjaamiseksi oikeille raiteille.

Erikoista huomiota ansaitsevat kotioloja kuvaavat leikit. Lähes jokaisessa ryhmässä on joitakin lapsia (pari-kolme lasta), jotka leikkivät vain "tyttöä ja äitiä", toistaen tämän tästä yhtä ja samaa: ruokkivat lasta, pitävät sitä sylissään, keinnuttavat, menevät torille, keittävät ruokaa. Pikkulapselle antaa perhe-elämä paljon vaikutteita. Siksi on tällaisten leikkien syntyminen aivan luonnollista, eikä niitä tietenkään tule karkoittaa lasten keskuudesta, vaan tulee niitä sallia rinnan muiden aiheiden kanssa.

Mutta huonosti ovat asiat, jos nämä leikit vetävät siinä määrin puoleensa lasten huomion, että ne estävät lapsia osallistumasta muihin ryhmän yleisiin leikkeihin. Suoritetut havainnot osoittavat, että tällaisia leikkejä leikkivät pääasiassa tytöt, joita kotona ympäröivät nuket, nukkeasiat ynnä muut kotioloja kuvastavat esineet. Näiden joukossa tavataan useimmiten lapsia, joiden aktiivisuutta kotona alituisen rajoitetaan jne. Kaikki tämä vaikuttaa vahingollisesti lapseen. Hän elää liian voimaperäisesti ahdasta kotielämänsä eikä edes lastentarhassa voi riittävässä määrin siitä vapautua. Näissä tapauksissa tarvitaan ennen kaikkea työskentelyä tällaisen lapsen vanhempien kanssa, selittämistä äidille, mitä seurauksia on tämän suhtautumisesta lapseen, *kodissa käytännössä olevien leikkikalujen täydellistä vaihtamista toisiin*, käsittelemistä vanhempien kanssa kysymystä poikien ja tyttöjen kasvattamisesta samalla tavalla. Näihin lapsiin nähden on välttämätöntä suorittaa laajaperäinen työ lastentarhassa heidän vetämisekseen mukaan lastentarhan elämään, innostaa heitä muulla sisällöllä ja auttaa heitä tulemaan mukaan yhteisiin leikkeihin.

Johdatetut leikit

Annettujen pedagogisten tehtävien täyttämiseksi ei pedagogin tule vain ohjata leikkejä, joita lapset itse luovat ja kehittävät. Tulee aktiivisemmin vaikuttaa leikkiin, johdattaen lapset aika-ajoin leikkeihin, joilla on määrätty sisältö (mikä johtuu pedagogin itselleen asettamista kasvatustehtävistä). Tällaisten pedagogin johdattamien leikkien ei kuitenkaan tule työntää syrjään lasten vapaata luovaa toimintaa, niiden ei tule riistää lapsilta mahdollisuutta kuvata leikeissä laajassa mitassa vaikutteitaan ja harrastuksiaan. Leikeillä, joiden sisältö on johdatettu, on suuri merkitys työssä lasten keskuudessa ja ohjelma-ainehiston käsittelyssä sekä suoritettuna työn tarkastuksessa. Käytännössä tuottaa johdatettu leikki usein vaikeuksia pedagogille, koskapa sen käyttömetoodeja on vasta vähän käsitelty. Siksi ryhdymmekin lähemmin tarkastelemaan johdatetun luovan leikin ohjaamista. Esitämme esimerkin.

Vanhimman ryhmän lapset ovat olleet retkeilyllä tuotantolaitoksessa. Seuraavaksi päiväksi on ohjaaja suunnitellut tuotantoa käsittelevän johdatetun luovan leikin. Ohjaaja on tällöin asettanut tehtäväkseen ottaa selvää siitä, mitä lapset ovat panneet merkille retkeilyllä, ja saattaa heidän käsityksensä tuotannosta entistä tarkemmiksi. Tässä tarkoituksessa hän on tuonut ryhmälle työläisten esiliinoja, silmälaseja (joita lapset näkivät joillakin työläisillä), nauhan ja suuria rullia sekä asettanut nämä tavarat lasten näkyviin, rakennusainekaapin viereen. Erikoisesti miellyttävät lapsia esiliinat ja silmälasit. Kolme lasta on kohta ryhtynyt rakentamaan koneita. Heihin on liittynyt lasten enemmistö. Ohjaaja on tarkastellut, miten lapset rakentavat, ja lasten pyynnöstä tuonut joitakin lisätarpeita: kellotaulun, voimistelusauvoja (koneita varten) sekä suuria paperiarkkeja, joista lapset ovat leikanneet leveitä kais-toja (konveijeri).

Kun koneet olivat valmiit, auttoi ohjaaja lapsia sopimaan siitä, miten niillä leikitään, ja jakamaan osat.

Leikki sujui hyvin vilkkaasti. Lapset käyttivät ohjaajan

hankkimia välineitä oikealla tavalla, sillä retkeily oli lapsille antanut paljon selviä vaikutteita..

Aivan toiset tulokset sai ohjaaja yrittäessään johtaa viisivuotisten ryhmän lapset leikkimään kollektiivista taloutta. Lapset eivät milloinkaan olleet nähneet kollektiivista taloutta, vaan olivat siihen tutustuneet vain edellisenä päivänä käydyssä keskustelussa. Ohjaajan tuomia leikkikaluja — lehmää, hevosta ja traktoria — lapset käyttivät aivan odottamattomalla tavalla: kuljettivat niitä ensin huoneessa, sitten laittoivat niille häkit ja alkoivat leikkiä sirkusta (jotkut lapset olivat vanhempiensa mukana olleet sirkuksessa).

Esitetyt esimerkit osoittavat riittävän kaunopuheisesti sen, että lapset voivat luovassa leikissä kuvata itsenäisesti vain sellaisen sisällön, mikä heille on riittävän tuttua tai mikä erikoisesti herättää heidän mielenkiintoaan. Johdattaa voidaan siis vain sellaista, mikä jo on yhteydessä kerääntyneen kokemuksen kanssa.

Luovaan leikkiin voidaan johdattaa eri tavoin riippuen lasten iästä ja niistä tarkoituseristä, joita pedagogi asettaa itselleen.

Lasten vetämiseksi leikkiin tulee heille jotenkin muistuttaa aikaisempien puuhien sisältö ja herättää halua kuvata niitä leikissä. Tämä voidaan saavuttaa eri menetelmiä käyttäen.

Niissä tapauksissa, jolloin tulee ottaa selvä lasten käsityksistä, heidän saamistaan vaikutteista retkillä ym., on parasta johdattaa heitä leikkiin tuomalla välineitä.

Jos ohjaaja haluaa käyttää leikkiä käsitteiden saattamiseksi entistä tarkemmiksi ja niiden laajentamiseksi, saattaa hän johdattaa heitä leikkiin sanoin kehoittamalla leikkimään määrätyn aiheen perusteella, suunnittelemalla lasten kera miten leikitään, kuka esittää mitäkin osaa jne.

Myöskin saattaa ohjaaja johdattaa lapsia taiteellisen kertomuksen taikka kuvan avulla, jos tämä kertomus taikka kuva on luonteeltaan toiminnallinen, s.o. jos sitä voidaan kuvata. "Katsokaahan, lapset, millainen laiva tähän on kuvattuna! Ja kuka laivassa ampuu tykeillä? — No, tietenkin punaiset matruusit. Haluatteko, että rakennamme laivan ja rupeamme punaisiksi matruuseiksi?"

Johdatuksena leikkiin voidaan käyttää ohjaajan henkilökohtaista esimerkkiä. Ohjaaja esim. astuu rakennusaineiden luo, ottaa pitkiä parruja ja alkaa asettaa niitä peräkkäin huoneen keskelle.

"Minä haluan rakentaa suuren kuorma-auton. Ne, jotka haluavat leikkiä kanssani, tulkoot yhdessä rakentamaan."

Tällainen toiminnollinen johdatus soveltuu käytettäväksi erittäinkin työskenneltäessä pikkulasten kanssa, jotka hyvin mielellään leikkivät ohjaajan kera.

Näin menetellen pyrkii ohjaaja vetämään lapsia mukaan leikkiin. Mutta heti kun leikki on alkanut, voi ohjaaja huomaamatta poistua leikeistä jättäen lapset puuhaamaan yksikseen.

Ohjaajan tehtävä johdatetun leikin aikana on hyvin vastuunalainen. Hänen ei tule vain innostaa lapsia kyseessä olevaan sisältöön, vaan myöskin kaikin keinoin edistää leikin kehittymistä.

Tämän hän saa aikaan ennen kaikkea tuomalla vastaavia välineitä. Se näyttää hyvin yksinkertaiselta: tuo välineitä ja lapset alkavat luoda, mutta käytännössä ei juttu olekaan näin yksinkertainen. Käytäntö saattaa ohjaajan harkitsemaan, onko ohjaajan itsensä aina tuotava koko aineisto, asetettava suoraan lasten eteen kaikki leikkiä varten hankitut välineet, vai onko parempi antaa lasten itsensä harkita ja sovittaa, etsiä taikka tehdä tarvittava esine. Joskus lapsi itse mielellään luo itselleen edellytykset leikkiin: rakentaa laivan, automobiiliin taikka tehtaan. Myöskin rakentamisprosessi on leikkiprosessi, luova prosessi.

Edellytysten valmistaminen leikille — pukeutuminen erikoisiin pukuihin, leikissä tarvittavien esineiden etsiminen, ympäristön järjestäminen j.n.e. saattaa lapset oikeaan mielentilaan, tapahtuu suurella innolla ja edistää lasten aloitteellisuuden, kekseliäisyyden ym. kehittymistä. Siksi ohjaaja, jos hän antaa lapsille kaikki välineet valmiina, riistää lapsilta tämän mitä arvokkaimman puolen työstä.

Tuodessaan kohta leikkiin paljon välineitä (maston, lipuja, ohjausratin, kiikarin, sähkölamppuja, pelastusren-

kaita ym.) rajoittaa pedagoogi lasten aloitumahdollisuuksia, tyrkyttää karkeasti omaa apuaan, mikä useasti ei ollenkaan sovellu yhteen lasten suunnitelmien kanssa.

Toisissa tapauksissa sen sijaan ohjaaja, jouduttaen rakennusprosessia ja tuoden siihen mielenkiintoisia värikkäitä tarveaineita (laivan maston, sähköjohdot, radion ym.), luo erikoisen innostuneen mielialan lapsissa ja auttaa näitä kehittämään leikkiä. Pedagoogin tulee valita menetelmänsä lasten kehityksestä ja itselleen asettamastaan pedagoogisesta tehtävästä riippuen: jos leikin tulee ilmaista lasten käsitteitä, niin ei tule kiirehtiä välineiden antamisessa, vaan riittää, kun annetaan pukuja taikka joku muu esine, mikä aikaansaa lapsissa vastaavan mielialan ja välineet tuodaan tarpeen mukaan leikin kuluessa.

Jos leikin tarkoituksena on teroittaa ja laajentaa lasten kokemuksia, on hyvin tärkeätä, että ei vain johdata lapsia leikin aiheeseen, vaan myöskin johtaa heitä määrättyyn suuntaan sen kehittämiseksi. Johdattavat välineet voidaan sijoittaa huoneeseen siten, että lapset löytävät ne tarpeen mukaan. Esim. johdatettaessa leikkimään Punaista armeijaa, missä leikissä lapset eri tavoin kuvaisivat Punaisen armeijan valmeutta suojelemaan neuvostojen maata, ei ohjaaja ole tuonut vain kypäreitä, vaan myöskin kivääreitä, tykkejä, puhelimia, lentokoneita yms. Näillä välineillä on alettu leikkiä sotaretkiä, tiedustelua lentokoneilla, puhelimia on käytetty yhteysvälineinä eri joukko-osastojen — jalkaväen ja tykistön — välillä.

Eräässä lastentarhassa teki ohjaaja paljon työtä luodakseen leikkivälineitä, jotka kuvaisivat koneita, joita lapset olivat retkeilyn aikana nähneet. Hän teki puupyöristä ja kumista todellisen voimansiirtolaitteen, kutsui työläisen tekemään oikean laitteen vipusimineen. Mutta lapsissa ei tämä herättänyt erikoista iloa eikä luomisintoa. Työpuvuissaan näiden valmiiden laitteiden keskellä he muistuttivat näyttelijöitä, jotka olivat päästetyt näyttämölle. Pedagoogi joutui toimimaan kuiskaa-jana, joka sanelee kaikki tehtävät, sillä lapset eivät tieneet, mitä heidän pitäisi tehdä, ja enemmän tarkastelivat laitteita kuin leikkivät.

Tuntien erehtyneensä antoi ohjaaja seuraavalla kerralla lasten itsensä rakentaa tehtaan. Lasten valmistamat koneet muistuttivat todellisia koneita sangen vähän, sillä eihän 5—6 vuoden ikäiseltä lapselta voida vaatia, että hän olisi insinööri. Mutta siitä huolimatta saattoi jokainen sanoa, että rakennetut laitteet tarkoittavat koneita: lapset olivat laittaneet yleisen kuvan näkemästään, he olivat kuvanneet käynnissä olevaa konetta, konstruoineet sen eri osista, pyöristä ja sauvoista; mitä muuta voitaisikaan esikoululaisilta vaatia. Ja millä innolla he sitten leikkivätään työläisiä.

Johdatetun leikin ohjaamisessa on pedagoogin taholta useasti huomattavissa joko täydellistä passiivisuutta, pelkoa ja kyvyttömyyttä yhtyä leikkiin taikka hänen liiallista aktiivisuuttaan, joka tukehduttaa lasten luomisintoa.

Tätä kuvaa seuraava esimerkki: Nuorimpaan ryhmään toi ohjaaja toistamiseen, jonkun aikaa "Punaisen armeijan päivän" jälkeen kypärejä, kiviäarejä ja lentokoneita. Odottamatta, että lapset itse alkaisivat leikkiä, ohjaaja järjesti heidät joukkueeseen ja pani marssimaan. Marssimisen jälkeen alkoi ohjaaja kutsua vuoron jälkeen kutakin joukkuetta: "No, ratsuväki, näyttäkääpä, miten te ratsastatte". Ratsuväkeä kuvaavat lapset juoksivat piirissä ja ohjaajan kehoituksesta pysähtyivät. "Ja nyt meidän ilmailijamme lentävät". Sitten ohjaaja, päällikköä kuvaten, marssi lasten kanssa kaksi kertaa huoneen ympäri, ja sitten, keräten pois kaikki leikkikalut, vei lapset kävelemään. "Minulla oli itsellenikin sellainen tunne, että teen jotakin toisin kuin pitäisi. Koko leikki muistutti liian paljon musiikkiharjoituksia", lausui ohjaaja analysoiden kokemukseen luovaan leikkiin johtamisen alalta. Lasten halu leikkiä oli siinä määrin jäänyt tyydyttämättä, että pyysivät ohjaajalta lupaa ottaa välineet mukaan kävelylle.* Vasta täällä alkoikin leikki. Omasta aloitteestaan lapset kuvasivat ratsuväkeä, jääkäreitä, sanitaareja ym.

Johdatetun leikin suunnittelemisella lasten kera tahi oikeammin keskustelulla leikistä on suuri merkitys kasvatettaessa tietoiseen toimintaan ja kollektivismiin sekä mahdollisimman arvokkaan sisällön turvaamiseksi leikille.

Kuitenkaan ei tule liioitella tämän suunnittelun mahdollisuuksia ja merkitystä. Leikki on ennen kaikkea luovaa toimintaa, sen kehityksessä esiintyy paljon odottamattomuuksia leikkiin osallistuvillekin. Siksi ei pyrkiminen luovan leikin yksityiskohtaiseen suunnitteluun ja tämän suunnitelman tarkkaan täyttämiseen ole tarkoituksenmukaista, vieläpä on se vahingollistakin. Saatetaan käyttää vain seuraavantapaista leikin suunnittelua: "Leikitään toukokuun I:stä päivää". "Me olemme työläisiä". "Ja me olemme Punainen armeija". "Tehkää ensin työtä tehtaassa, ja sen jälkeen tulee mielenosoitus". "Mutta kenestä tulee komentaja?" "Santerista". "Hyvä, olkoon Santeri komentajana". Mutta voidaanko vaatia, että leikki kävisi suunnitelman mukaan?

Leikki alkaa suunnitelman mukaan. Työläiset rakensivat toukokuun I päiväksi tehtaan; sitten järjestettiin mielenosoitus. Lavalta pidettiin puheita. Sitten komentaja yhtäkkiä esittää: "Nyt Punainen armeija lähtee rajalle taistelemaan valkoisia vastaan". Rakennettiin kiireesti lentokoneita, joilla puna-armeijalaiset lensivät ulkomaille. Työläiset muuttuivat osittain ulkomaalaisiksi työläisiksi, osittain poliiseiksi, ja leikki päättyi valankumoukseen. Aivan selvää on, ettei lapsilta voida vaatia: "Eihän näin sovittu. Leikkikää niin, kuin suunniteltiin" kuten työtoiminnassa voidaan menetellä; päinvastoin tulee ohjaajan heti ryhtyä kannattamaan lasten aloitetta, tukea ja kehittää sitä.

Jos johdatettu leikki on onnistunut hyvin, haluavat lapset jatkaa ja toistaa sitä. Tulee antaa heille tällainen mahdollisuus, koskapa johdatetun leikin perusmerkitys on siinä, että se rikastuttaa lasten luovaa työtä.

Ellei suunnitelman mukaan ole aikaa leikin toistamiseen järjestettynä työaikana, tulee käyttää kävelyaikaa, iltaa taikka aamua ennen aamiaista. Onnistuneesti sujunut leikki innostaa lapsia joskus pitkät ajat, 5 jopa 10:kin päivää, ja toistetaan jonkun ajan kuluttua.

Pedagoogin itsensä tulee etukäteen suunnitella johdatettu luova leikki, muuten leikki ehdottomasti epäonnistuu.

Ohjaajan tulee ensiksikin tehdä itselleen selväksi kunkin

leikin tarkoitus, koskapa tästä riippuvat leikin järjestys ja metodiset menetelmät.

Tarkoitusta vastaavasti ohjaaja suunnittelee, mitä välineitä ja mikä määrä niitä tulee valmistaa leikkiä varten sekä miten nämä välineet annetaan.

Hän suunnittelee lasten järjestämistä: tuleeko vetää mukaan kaikki lapset vaiko vain osa, mitä tulevat tekemään ne lapset, jotka eivät halua olla mukana tässä leikissä. Tärkeätä on myöskin tehdä itselleen suunnilleen selväksi, miten leikkiin vedetään aktiiviset lapset, järjestäjät, ja passiivisemmat lapset.

Erikoisen vakavasti tulee ohjaajan suunnitella omaa osaansa: miten hän aikoo johdattaa leikkiin, miten alkaa leikki ja miten päättää se, aikooko hän tuoda leikkiin lapsille uutta sisältöä, ottaako itse osaa leikkiin vai johtaako sivulta jne.

Jotkut pedagogit arvelevat, että valmistauduttaessa suoritamaan leikkiä tulee etukäteen suunnitella koko toiminta, leikin koko kulku.

Mutta jos ohjaaja etukäteen sommittelee koko leikin ja sanelee sen sisällön lapsille, ei leikki enää olekaan luova leikki. Ohjaaja voi vain suunnilleen luonnehtia leikin yleiset suunta-
viivat päästäkseen selville siitä, mitä välineitä hänen tulee varata.

Johdatetun leikin suunnittelemiseksi tulee siis määritellä: 1) leikin tarkoitus; 2) lasten johdattaminen leikkiin; 3) välineet; 4) lasten järjestäminen; 5) pedagogin osuus.

Johdatetun leikin suunnitteleminen voi 4-vuotisten ryhmässä tapahtua esim. seuraavasti:

1) Leikin tarkoitus: selvittää ja lujittaa vaikutteita, joita on saatu rakennukselle suoritettulla retkellä;

2) johdattavat välineet: kankaalle maalattu tehdas, faneeri, paarit, työläisten esiliinoja;

3) lasten johdattaminen leikkiin: kehoitetaan lapsia aamiaisen jälkeen leikkimään ja asetetaan tällöin esiin tehtaan kuva; puvut asetetaan lähelle kuvaa, jotta lapset voisivat itse ne ottaa; faneeri ja paarit otetaan esiin ja annetaan lapsille leikin aikana, silloin kun lapset jo alkavat rakentaa;

4) lasten järjestäminen: edellytetään, että kaikki lapset vedetään mukaan leikkiin: tarjotaan niille lapsille, jotka eivät halua leikkiä muiden mukana, rakennusaineita pöydälle rakentamista varten ja mosaiikkia;

5) ohjaajan näyttelemä osa: hänen tulee seurata sivulta, antaa teknillistä apua rakennustöiden aikana, huolehtia siitä, että Viki ja Olga eivät pääse ottamaan haltuunsa kaikkia välineitä, ja koettaa vetää leikkiin Yrjöä. Hänen tulee huolehtia siitä, että lapset eivät pääse väsyttämään itseään. Saadakseen lapset siirtymään leikistä kävelyyn tulee hänen soittaa (samaa tapaan kuin lapset näkivät tehtävän rakennuksella) merkiksi siitä, että tulee lakata työskentelemästä.

Leikin suunnittelu

Kaikesta siitä, mitä ylempänä on sanottu, käy selville, että käsiteltäessä ohjelma-aineistoa tulee laajassa mitassa käyttää luovaa leikkiä.

Mutta luovaa leikkiä ei saa sulkea yksinomaan ohjelma-aineiston puitteisiin. Kosketteleehan lapsi leikissä kokemuksensa laajaa piiriä, kuvaa erilaisia vaikutteita ja kokemuksia.

Sitä paitsi ei pedagogisen työn kuvastaminen luovassa leikissä hyvinkään useasti satu ajassa yhteen jonkun teeman käsittelyn kanssa, vaan useimmiten jää jonkun verran jälkeen. Leikeissään lapset mielellään palaavat aikaisemmin käsiteltyyn aiheeseen, joskus kokolailla pitkänkin ajan (2 ja 3 kuukauden) kuluttua, ollen heidän leikkinsä tällöin useasti sisältöriikkaampia kuin tätä teemaa käsiteltäessä. Nähtävästi tarvitsevat esikouluiässä olevat lapset pitemmän ajan kokemansa sulattamiseen, ja välttämätöntä on toistaa aikaisemmin omakuttu ja käsitelty. Siksi ei riitä se, että kunakin ajanjaksona suunnitellaan vain leikki, joka on ohjelma-aineiston käsittelyn yhteydessä, vaan tulee myös riittävässä määrin luoda edellytykset vaihtelevasisältöiselle vapaalle luovalle leikille.

Luovan leikin ottaminen käsiteltävään ohjelma-aineistoon merkitsee sitä, että: 1) harkitaan, mitä tottumuksia ja yleisiä

suuntaviivoja tulee lapsille antaa leikissä (esim. leikkiä yhdessä, jakaa osat, taitavasti käyttää välineitä ym.); b) harjotaan, miten leikkiä voidaan käyttää eri-toiminta-alojen ohjelman käsittelyn alalla; c) kerätään näiden tehtävien yhteydessä aineistoa luovaan leikkiin; d) otetaan leikit järjestetyn toiminnan suunnitelmaan, s.o. määritellään, miten monasti ja minä päivinä leikkimistä tullaan suorittamaan järjestetyn toiminnan tunteina, e) suunnitellaan johdatettujen leikkien sisältö.

Jotta leikkiä täysin voitaisiin käyttää suunnitelmallisessa pedagogisessa työssä, tulee sille varata riittävä aika päivä-järjestyksessä. Jokaisen esikoululaitoksen tulee siten järjestää työnsä, että lapsilla on paljon aikaa erilaiseen toimintaan, myöskin leikkeihin.

Päiväjärjestyksessä on riittävästi aikaa leikkeihin myöskin vapaan toiminnan aikoina (aamulla kokoonnuttaessa lastentarhaan, kävelyn aikana ja iltatunteina) sekä järjestetyille toiminnalle omistettuina tunteina.

Suuri sija tulee leikille omistaa aamutunteina, lasten kerääntyessä lastentarhaan. Useasti tähän aikaan sekä myöskin iltakävelyn jälkeen jäävät eri ryhmien lapset yhden pedagogin valvonnan alaiseksi. Lapset viettävät tämän ajan joko pihalla taikka jossakin huoneessa (mieluummin salissa eikä ryhmähuoneessa), missä tulee olla erikoisesti valittuja leikkivälineitä. Leikkikalujen ja -välineiden, jotka ovat valitut leikkimistä varten näinä väliaikoina, tulee, jos mahdollista, erota niistä välineistä, joita on eri ryhmien leikkinurkissa, jotta lapset eivät kyllästyisi, kun aina joutuvat käyttämään samoja leikkivälineitä. Sitä paitsi tulee ottaa huomioon myöskin se, että eri-ikäiset lapset joutuvat yhteen, joten välineiden tulee olla sellaisia, että kaikki lapset voivat niitä käyttää, kukin ikäkausilla omalla tavallaan (esim. rakennusaineita pöydälle rakentamista varten, leikkivoimakoneita yms.).

Lastentarhassa, missä jokainen ryhmä alkaa päivänsä oman pedagoginsa ohjauksella, on mahdollista tänä aikana käyttää leikkiä työskentelyyn jokaisen lapsen kera erittäin, koska kaikki lapset eivät keräänty yhtä aikaa. Aamulla ennen jär-

jestettyä työskentelyä ei johdettuja leikkejä tule järjestää, sillä ne vaativat ponnisteluja ja suurta energian menetystä. Ei myöskään tule sallia lasten, varsinkaan ei nuorimpien ryhmässä olevien lasten, ottaa suurikokoisia rakennusaineita, sillä se kuormittaa liian suuresti lapsia ruumiillisesti. Sitä paitsi ei tänä väliaikana ole niin paljon aikaa, että lapset ehtisivät sekä rakentaa että leikkiä ja korjata välineet pois. Ja järjestetyn työn alkaminen epäjärjestyksen vallitessa, hajallaan olevien rakennusaineiden keskellä, ei voi tulla kysymykseen.

Luovia leikkejä voidaan harjoittaa myöskin iltapäivällä, päiväaterian jälkeen, varsinkin vanhemmassa ryhmässä. Tällöin lapset voivat pystyttää rakennuksia, jotka voivat olla heidän leikkinsä keskipisteinä, ei vain sinä päivänä, vaan seuraavana aamunakin. Iltapäivällä voidaan vanhemmassa ryhmässä suunnitella, paitsi vapaita leikkejä, myöskin johdatettuja leikkejä, koskapa tässä iässä enemmän kuin muissa ryhmissä tulee olla järjestettyä työskentelyä.

Myöskin kävelyaikaa tulee laajassa mitassa käyttää vapaaseen luovaan leikkiin, liikuntaleikkeihin sääntöjen mukaan ja johdatettuihin leikkeihin, varsinkin keskiryhmässä ja vanhimmassa ryhmässä. Johdatettua leikkiä tulee kävelyllä järjestää sellaisina päivinä, jolloin lapsilla ei järjestetyn työskentelyn aikana ole ollut suurta kuormitusta. Parasta on suorittaa johdatettuja leikkejä sellaisen työskentelyn jäljellä kuin piirustus, muovailu, elävän nurkkauksen hoito yms.

Lapsille tulee antaa laajat mahdollisuudet leikkiä joka päivä vapaan toiminnan tunteina, jolloin jokainen lapsi saattaa valita minkä tahansa puuhan: leikin taikka piirustuksen, albumien katselemisen yms. Sitä paitsi on välttämätöntä järjestää leikkiä järjestetyn työskentelyn ajalla aamupäivällä, jolloin lapset ovat eniten työkykyisiä.

Nuorimmassa ryhmässä on leikki kaikkein tärkein toimintamuoto, tullen sitä järjestetyn työskentelyn tunteina olla ohjelmassa vähintään 3 kertaa kuudessa päivässä. Keskimmaisessä ja vanhimmassa ryhmässä, missä on mahdollista käyttää iltapäivää ja kävelyaikaa luoviin leikkeihin, otetaan leikki ohjelmaan vähintään 1 kerran kuudessa päivässä aamupäivätun-

neilla ja 2 kertaa iltapäivätunneilla, käyttämällä sitä järjestelmällisesti kävelyaikana.

Tämä aika ei koske vain luovaa leikkiä vaan kaikkia leikki-
muotoja. Olisi väärin koneellisesti suunnitella leikki otetta-
vaksi ohjelmaan aina samoina kuusipäiväisen viikon päivinä.
Tulee ottaa huomioon, milloin on tarkoituksenmukaisinta leik-
kiä, minkä vaikutteiden jäljestä ja minkä tehtävien yhteydessä.
Siksi voi jonkun kuusipäivän suunnitelmassa leikkiä olla toi-
sena ja neljäntenä päivänä, mutta seuraavan kuusipäivän
suunnitelmassa ensimmäisenä ja kuudentena j.n.e.

Ympäristö ja välineet huoneustossa suoritettavissa luovissa leikeissä

Leikkivälineet ovat kaikkein voimakkain niistä välineistä,
mitä pedagogeilla on käytettävissään lasten johdattamiseksi
leikkimään, lasten harrastusten ohjaamiseksi, heidän näköpii-
rinsä järjestelmälliseksi laajentamiseksi.

Luovassa leikissä tarvittavilla välineillä on muotoonsa näh-
den kaksinainen luonne: ne voivat olla valmiita leikkikaluja,
joissa on määrätty aihe, esim. leikkiautobiili, — veturi yms.
tai ihmisiä esittäviä leikkikaluja, esim. työläinen, kollektivisti,
pioneeri, puna-armeijalainen ym. tahi eläimiä esittäviä leikki-
kaluja, esim. koira, lehmä, hevonen ym., taikka ne voivat olla
leikkivälineitä, joilla ei ole määrättyä sisältöä eikä muotoa,
s.o. sellaisia, joista lapsi itse voi oman halunsa ja harkintansa
mukaan luoda tarpeelliset edellytykset leikille.

Leikkitoiminnan kehittämiseen tarvitaan kumpiakin, sillä
leikkivälineet ja valmiit leikkikalut täydentävät toisiaan.

Niihin konstruktiviisiin välineisiin, joita lapset luovan vaih-
televasti käyttävät leikissä, kuuluvat erilaiset rakennusaineet,
luonnossa esiintyvät aineet (vesi, hiekka, lumi), erilaiset jäte-
aineet. Näiden aineiden merkitys työssä lasten kera on suuri.
Sangen tärkeätä on, että niiden täydennyksenä on täydelliset
komplekit valmiita leikkikaluja ja erilaisia leikkiatribuutteja,
joita valitsemalla pedagogi saattaa ohjata lasten leikin sisäl-

töä sekä kehittää lasten luovaa työtä ja aloitteellisuutta haluttuun suuntaan. Tällaisia kokoelmia tulee etukäteen valmistaa ja niiden aiheet tulee suunnitella lastentarhan ohjelmaa vastaaviksi, ja niiden tulee olla ei vain valmiita esineitä, vaan myöskin puolivalmisteita, jotta lapset itse voisivat niistä tehdä tarvittavia apulaitteita leikkejä varten (päähineitä, ohjausratti, kiikari, laukku, valonheittäjä yms.).

Kokoelmassa tarvitaan erilaisia esineitä, joita yhdistää toisiinsa yhteinen aihe: esim. leikittäessä pioneeriosastoa tarvitaan ei vain pioneereja esittäviä leikkikaluja, vaan myöskin telttoja, masto lippuineen yms. Leikittäessä punaista laivastoa ei tarvita vain punaisia matruuseja esittäviä leikkikaluja, vaan myöskin tarpeita laivan rakentamiseksi, kiikari, pelastusrenkaita, valonheittäjä, tykkejä, veneitä yms.

Leikkivälineitä ja leikkikaluja annetaan kahta lajia: suuri-kokoisia sellaisia leikkejä varten, joissa lapset itse leikkivät eri osissa, ja pienikokoisia sellaisia leikkejä varten, joissa lapset regissööreinä ohjailevat valmiita kuvia ja esineitä, toimivat näiden kautta. Kumpikin leikkilaji on hyvin tärkeä esikouluiässä oleville lapsille ja vaatii osakseen vakavaa huomiota vastaavan välineistön keräämisessä.

Lasten leikeissä saatetaan hyvin useasti havaita pyrkimystä käyttämään leikeissä ei vain erikoisvälineitä, vaan myöskin huonekaluja ynnä muita ryhmähuoneessa olevia esineitä. Lastentarhassa, missä ei ole käytettävissä suuria rakennusaineita, ottavat lapset, luodakseen edes alkeelliset edellytykset leikkileen, tuoleja rakentaen niistä laivan, junan yms. Olisi liiallista pedantismia kieltää lapsia käyttämästä tuoleja siinä tapauksessa, että he käyttävät niitä varovasti. Mutta ei tietenkään saa antaa kiskoa tuoleja pitkin huonetta kärryinä, pinota niitä toistensa päälle katusuluksi taikka heittää korkealta maahan muka purettavana halkokuormana jne. Parasta on antaa lapsille pieniä penkkejä, joita lapset erikoisina leikkivälineinä voivat käyttää täysin vapaasti oman harkintansa mukaan.

Tärkeätä ei ole vain se, että valitaan lapsille hyviä välineitä, vaan myöskin näiden välineiden antaminen oikeana

aikana ja oikeassa järjestyksessä. Joskus, pedagogin suureksi ihmeeksi, uusi leikkikalu aiheuttaa lapsissa vain pettymystä ja kyyneliä, sillä se tuotiin lapsille harkitsemattomasti. Ennen kaikkea tulee leikkikalut tuoda siten, että ne eivät herätä lapsissa kiihtymystä: ne tulee tuoda joko lasten huomaamatta, jotta kaikki lapset eivät yhtä aikaa huomaisi uusia leikkikaluja, vaan tutustuisivat niihin vähitellen, taikka, kun lapset etukäteen on valmistettu siihen, että heille annetaan uusia leikkikaluja (lyhyen keskustelun muodossa), järjestetään aluksi lasten tutustuminen niihin.

Niinpä esim. keskiryhmän ohjaaja, ennen kuin toi uusia leikkikaluja lapsille, kysyi lapsilta, mitä leikkikaluja he haluaisivat, ja lupasi ostaa heille kuorma-autoja (lapset pyysivät niitä, ja se oli sopusoinnussa hänen suunnitelmansa kanssa). Seuraavana päivänä hän asetti kaikki lapset istumaan, sanoi ostaneensa uusia leikkikaluja ja muistutti, että niitä tulee käsitellä varovasti ja leikkiä yhdessä. Näytettyään lapsille leikkikaluja auttoi hän lapsia järjestymään pieniksi ryhmiksi jonkun leikkikalun ympärille ja sitten vaihtamaan leikkikaluja. Näin tuotiin leikkivälineet lapsille järjestyksessä ja oikein.

Kaikkien leikkivälineiden ei tule olla lasten nähtävissä. Osan välineitä, pääasiassa sellaisten, joita annetaan lapsille leikkeihin johdattamiseksi, kuten esim. pukuainekset, sellaiset lisävälineet kuin kiikari, puhelin, radio, pelastusrenkaat ym., tulee olla pedagogin hallussa, ja annetaan niitä lapsille tarpeen mukaan.

Se leikkivälineistö, mikä annetaan lasten vapaaseen käyttöön ja mikä muodostaa perusaineston pitkäksi aikaa, esim. rakennusaineet, leikkikalut, jotkut lisätarpeet rakennustöissä (lamput ym.), tulee keskittää yhteen osaan huonetta järjestämällä leikkinurkkaus.

Leikkinurkkaus on järjestettävä jokaiseen ryhmään.

Joskus järjestetään lastentarhan leikkinurkkaus yhteiseen huoneeseen, saliin, missä kaikki ryhmät käyttävät sitä joko yhdessä taikka erikseen. Tästä on seurauksena se, että lapset leikkivät sängen vähän, että he eivät saa leikkivälineistöä vapaaseen käyttöönsä. Varsinkin joutuvat tällöin kärsimään

pienokaiset, jotka ovat vähemmän aktiivisia kuin vanhemmat lapset. Siksi tulee leikkinurkkauksen olla ehdottomasti ryhmähuoneessa. Ahtaus ei voi olla esteenä, sillä seinäkaappi ja hylly eivät ota paljon tilaa, ja leikin aikana voidaan äärimmäisessä tapauksessa siirtää huonekaluja. Salia voidaan lisäksi käyttää liikuntaleikkeihin, kollektiivisiin leikkeihin, jotka yhdistävät kaikki ryhmät jne.

Nurkkauksessa tulee aika-ajoin tehdä muutoksia vuodenajasta, pedagogisen työn sisällöstä ja lasten harrastuksista riippuen.

Leikkiaineistoa ei kuitenkaan tule muutella liian useasti. Tavallisesti tuodaan väline taikka leikkikalu pitemmäksi aikaa kuin kestää lasten kera käsiteltävä teema, ja sen tulee jäädä ryhmään, ellei lasten mielenkiinto siihen ole kadonnut. Toiselta puolen taas ei tule jättää nurkkaukseen sellaisia esineitä, joita lapset vähän käyttävät ja jotka vain ottavat tilaa.

Suuren työn tulee pedagogin suorittaa saadakseen lapsiin istutetuksi oikean kannan välineistön käsittelyyn nähden. Käytännöllisessä työssä on tässä suhteessa havaittavissa suuria puutteellisuuksia. Joko ei pedagogi ollenkaan kiinnitä huomiota tottumukseen välineiden käytössä ja itsekin osoittaa suurta huolimattomuutta, taikka pyrkii hän istuttamaan huolellista suhtautumista alati muistutteleamalla lapsia ja pedanttisesti vaatimalla: "kun olet rakentanut, korjaa pois", täten tekemällä välineiden poiskorjaamisen epämieluisaksi velvollisuudeksi, joka lamaannuttaa halun leikkiä.

Tulee pyrkiä siihen, että lapset pitävät rakennusaineistaan, leikkikaluistaan, silloin muodostuu suhde niihin huolelliseksi. Selvää kuitenkin on, että lapsiin on istutettava tottumus huolellisesti suhtautua välineisiin ja korjata ne jäljeltään.

Ennen kaikkea tulee mahdollisimman suuressa määrässä helpottaa ja ratsionalisoida tätä korjaamista: kehoittaa lapsia kuljettamaan välineet kärryillä taikka vaunuilla; ellei sellaisia ole, tulee rakentaa vetureita rakennusaineista ja niillä kuljettaa leikkikalut kaappiin. Poiskorjaaminen voidaan vanhimmassa ryhmässä järjestää jakamalla työ: yksi ryhmä kuljettaa, toinen kuormaa, kolmas asettaa paikalleen. Keskiryhmässä

suoritetaan rakennusaineiden poiskuljetus lajeittain: kaksi lasta ottaa korjatakseen pois kaikki kuutiot, toiset kaksi lie-riöt j.n.e. Nuorimmassa ryhmässä tulee poiskorjaus järjestää harvemmin, sanitääripäivinä, miellyttävänä, hyvin innoistavana ja järjestettynä, 7—10 minuuttia kestävänä tehtävänä ja vähi-tellen totuttaa lapset korjaamaan välineet pois kohta leikin jäljestä. Tällöin pedagogi opettaa lapset eroittamaan välinei-den muodon ja koon. Pääasiassa toimittavat välineiden pois-korjaamisen nuorinten ryhmässä aikuiset lasten heitä auttaessa.

Rakennusaineita tulee hoitaa: niitä tulee aika-ajoin pestä, puhdistaa hiekkapaperilla (elleivät ne ole maalattuja).

Tavattoman epämieluisuista on nähdä, miten huonosti lapset monissa lastentarhoissa käsittelevät kuutioitaan ja leikkikalujaan. Eikä tämä ole ihmekään kun otetaan huomioon, minkälaisessa ”kunnossa” niitä pidetään. Voimakoneilla on harvoin pyöriä, eläinten jalat ja turvat ovat katkaistut, rakennusaineet ovan hajallaan ympäri huonetta. Mutta kukapa ei tietäisi, että särkynyt leikkikalu on lastentarhassa mitä suurin epäkohta, että pedagogi, joka sallii lasten oleskella muodottomien leikkikalupirstaleiden keskellä, turmelee lasten taiteellisen maun ja ikäänkuin antaa lapsille luvan rikkoa ja pilata esineitä: kun kerran siedetään särkyneitä leikkikaluja, voidaan niitä rikkoakin. Särettyjä leikkikaluja ei missään tapauksessa tule pitää esillä. Jos leikkikalu särkyy, tulee se korjata pois, ja ennen kuin se on korjattu ehjäksi, ei sitä saa antaa lapsille. Korjaamisen ei tietenkään tule pilata leikkikalun ulkonäköä. Tästä johtuvat seuraavat pedagogiset tehtävät: 1) tulee järkipärisesti järjestää leikkikalujen hoito siten, että se saattaa lapset asettamaan leikkikalunsa paikoilleen eikä minne tahansa; 2) tulee määrittellä, millä leikkikaluilla voidaan leikkiä vain pöydällä, millä lattialla, ja antaa lapsille vastaavat ohjeet; 3) tulee leikin aikana pitää silmällä sitä, että lapset eivät jätä leikkikaluja lattialle; 4) tulee aikanaan korjata pois sellaiset välineet, jotka eivät enää herätä mielenkiintoa lapsissa; 5) tulee suorittaa lasten keskuudessa järjestelmällistä työtä kollektiivisten tottumusten kasvattamiseksi näille: tulee opettaa jakamaan leikkikalut, luovuttamaan niitä toisille, leikkimään yhdessä, auttamaan toi-

nen toisiaan tarpeiden kannossa, rakentamisessa, pukeutumisessa leikkimistä varten jne.; 6) tulee kasvattaa lapsissa tietoisuutta siitä, että leikkikalu on yhteiskunnallista omaisuutta, että hukkaamalla taikka särkemällä leikkikalu tuotetaan vahinkoa koko kollektiiville.

Ympäristö ja välineet ulkoilmassa suoritettavissa luovissa leikeissä

Monet pedagogit arvelevat, että ulkona (pihalla, puutarhassa, kentällä) voidaan harjoittaa vain leikkejä sääntöjen mukaan, eivätkä kiinnitä tarpeellista huomiota lasten luoville leikeille ulkoilmassa.

Mutta tämän osoittavat kokonaan vääräksi lapset itse, jotka ilman mitään välineitäkin, lukuunottamatta sattumalta löydettyjä keppejä ja kaikenlaista romua, järjestävät mitä mielenkiintoisimpia leikkejä, mistä suuren prosentin muodostavat sisällöltään kielteiset leikit, johtuen siitä, että pedagogi väheksyy ulkoilmassa leikittyjen luovien leikkien kasvattavaa merkitystä eikä järjestä vastaavia edellytyksiä näille leikeille. Ei ole laisinkaan satunnaista, että kielteiset leikit kehittyvät juuri ulkoilmassa, missä leikille ei ole järjestetty tarpeellisia edellytyksiä. Mutta luovat leikit ulkona voivat olla sisällöltään sängen vaihtelevia, ollen ne erikoisen arvokkaita sen kautta, että antavat lapselle tilaisuuden tutkia luonnossa esiintyviä välineitä eri vuodenaikoina. Sitä paitsi on ulkona paljon tilaa sekä lasten rakennustoiminnalle että liikunnolle, äänet eivät kuulu niin kovilta kuin huoneessa ja lapset tuntevat itsensä huomattavasti vapaammiksi. Siksi on leikkiminen ulkoilmassa erikoisen arvokasta lasten oikean ruumiillisen kehityksen ja terveyden kannalta. Mutta pedagogin on vaikeampaa valvoa ja johtaa luovaa leikkiä ulkoilmassa, sillä laajalla alalla ei aina voi nähdä eikä kuulla, mitä lapset tekevät. Oman työnsä helpoittamiseksi ja parempien edellytysten luomiseksi leikin kehittämiseksi tulee pedagogin määritellä erikoinen leikkikenttä ja varustaa se asianmukaisella tavalla.

Jos lastentarhalla on käytettävänä suuri ja hyvä kenttä, tulee kullekin ryhmälle järjestää oma kenttäosansa. Ellei piha riitä tähän tarkoitukseen voidaan keskimmaiselle ja vanhimmalle ryhmälle järjestää yhteinen leikkikenttä ja eroittaa eri kenttä pienimmille lapsille, koskapa heidän leikkimisensä vaatii erikoisia edellytyksiä. Näitä kenttiä voidaan samalla käyttää myöskin fyyskulttuurikenttinä, kun ne varustetaan vastaavilla laitteilla. Mutta toivottavampaa olisi, että luovia leikkejä varten olisi käytettävänä omat kenttänsä, joille olisi istutettuna puita taikka pensaita ja joille voitaisi luonnollisista rakennusaineista rakentaa rakennuksia, jotka eivät olisi tiellä liikuntaleikkejä varten peratulla alueella.

Kentän, jossa luovia leikkejä tullaan leikkimään, ei tule olla paljas, tasainen maa. Paitsi kasveja — puita ja pensaita (on toivottavaa, että näitä olisi kentällä — mieluummin kentän laidoilla) tulee lasten kera laittaa kentälle rakennuksia. Talvella nämä rakennukset tehdään lumesta, kesällä oksista, köynnöskasveista ja tiilistä. Luonnossa esiintyvien rakennusaineiden lisäksi käytetään rakentamisessa lautoja, faneeria, narua, laatikkoja yms.

Alueelle pystytetyt rakennukset — kojut, teltat, suuri kuorma-auto, höyrylaiva, vartiotorni, puhujalava ym. — tulevat innostamaan lapsia leikkimään kentällä, tekemään kentän puoleensavetävämmäksi, lasten tarpeita ja makua vastaavaksi. Tämä auttaa pedagogia totuttamaan lapset pois siitä eräillä lapsilla esiintyvistä tavasta, että he eroittautuvat muista, vetäytyvät yksinäisiin nurkkauksiin, missä pedagogin on vaikeata seurata leikin suuntaa.

Paitsi rakennuksia tarvitaan pieniä penkkejä, joissa lapset saattavat levätä, ja 1—2 pöytää sekä jonkunlaiset laitteet, joiden varaan välineet voidaan asettaa.

Koskapa useimmilla lastenlaitoksilla ei ole eristettyjä alueita, eikä välineitä voida jättää ilman muuta pihalle, tulee mahdollisimman suurena määrinä helpottaa välineiden kantamista huoneustosta pihalle. Parasta olisi, jos pihalla olisi joku vaja tai muu suljettava säilytyspaikka. Siellä voitaisi huolellisesti säilyttää kaikkia välineitä, mitä tarvitaan ulkoilmassa

niin leikissä kuin työssäkin. Kesällä saatetaan välineitä kuljettaa kärryillä, talvella kelkalla.

Luovassa leikissä tarvittavat välineet ovat talviaikana hyvin vaihtelevia. Rakentamisessa käytetään laajassa mitassa luonnossa esiintyviä rakennusaineita, lunta, ikkunoihin värillistä jätää; sen lisäksi käytetään kaikenlaisia lumikuvioita lautojen, faneerien ym. lisääaineiden kera. Leikkiä varten voidaan varata erilaisia esineitä, jotka auttavat kehittämään leikin sisältöä. Niinpä esim. leikittäessä mäenlaskua ohjaaja toi keppejä, mitkä lapset pistivät lumeen, narua, millä lapset eristivät mäenlaskupaikan, laatikon, mikä toimi kassana, merkkejä miliiseille ja kontrollööreille, lippuja, Punaisen ristin käsivarsisiteitä jne. Näitä välineitä käyttäen kehittyi hyvin vilkas leikki: lapset ostivat lippuja mäenlaskua varten, kontrollööri tarkisti ne, miliisimies valvoi järjestystä kelkkojen käytön alalla, osa lapsista kuvasi ensiapua rientäen kelkkoineen nostamaan ylös jokaisen, joka kaatui, ja kuljettamaan hänet sanitaariasemalle. Leikki miellytti suuresti lähes kaikkia lastentarhan lapsia ja jatkui sitä 10 päivää, kunnes tuuli kaatoi lasten tekemät rakennukset.

Luovassa leikissä ulkoilmassa käyttävät lapset laajassa mitassa myöskin kelkkoja ja työvälineitä kuten lapiota, luutia, paareja yms. Tällainen yhteys leikin ja työn välillä on aivan luonnollinen, ja pedagogin tulee sitä pitää yllä, s.o. sallia lasten ottaa leikkiinsä työvälineitä. Eräässä lastentarhassa alkoivat lapset leikkiä rautatietä: sitoen yhteen useampia kelkkoja esittivät he junaa, millä kuljettivat matkustajia; järjestettiin semafoori ja asema; osa lapsia, jotka olivat puhdistaneet aluetta lumesta, liittyi ylöskohotettuine lapioineen ja luutineen mukaan työläisinä, jotka olivat tulleet puhdistamaan rataa lumikinoksista, ja leikki jatkui entistä mielenkiintoisempänä.

Kesällä on leikille paljon suotuisia edellytyksiä, mitä varsinakin luoviin leikkeihin tulee, sillä leikkiminen yhdessä paikassa varjossa on kuumana aikana miellyttävämpää kuin kentällä juokseminen. Leikkikentän tulee olla varjoisan. Tämä tulee ottaa huomioon kenttää valittaessa. Varsinkin on var-

joisuus tarpeen paikassa, missä leikitään hiekalla, sillä on vahingollista kauan istua auringonpaisteessa yhdessä paikkaa ja kumarassa. Kesällä voidaan luovassa leikissä käyttää paljon erilaisia luonnossa esiintyviä aineita — vettä, hiekkaa, oksia, käpyjä, kiviä yms.

Hiekkaa tulee kesällä käyttää kaikissa ikäryhmissä suurella alalla, jotta lapsilla olisi mahdollisuus leikkiä ja rakentaa toisiaan häiritsemättä. Nuorimmassa ryhmässä tarvitaan hiekassa leikkimiseen erikoisia muotteja, koskapa sitä käytetään enemmän didaktisena aineena; keskimmaisessä ja vanhimmassa ryhmässä käytetään hiekassa laajassa mitassa lasten itsensä tekemiä välineitä ja kaikenlaisia apuneuvoja eri laitteita ja rakennuksia varten (katso tarkemmin tämän kysymyksen käsittelyä ryhmittäin). Leikkiminen hiekalla vaatii huolellista valvontaa ohjaajan taholta, varsinkin nuorimmassa ryhmässä, missä tulee huolehtia siitä, että lapset eivät pääse heittämään hiekkaa toistensa päälle, panemaan hiekkaa suuhunsa taikka estämään toisiaan rakentamasta. Hiekka tulee hyvin kostuttaa, ennen kuin lapset alkavat leikkiä sillä. Jotta hiekka ei likaantuisi, suositellaan sen peittämistä laudoilla; jos tämä ei käy päinsä, tulee sitä puhdistaa haravalla.

Vettä tulee kesäaikana käyttää laajassa mitassa, ei vain kokeisiin, vaan myöskin luoviin leikkeihin, varsinkin keskimmaisissa ja vanhimmissa ryhmissä. Tämän johdosta on toivottavaa, että kentällä on suuri vesitynnyri sekä erikoisia, pienten pöytien muotoisia jalustojen varassa olevia vesialtaita. Nuorimpaan ryhmään voidaan tuoda pieniä vateja, jotka asetetaan jakkaroilta taikka penkeille. Leikkimiseen vedellä tulee välttämättä käyttää ei vain kaikenlaisia astioita ja ämpäreitä, vaan myöskin sellaisia välineitä kuin kaarnaa, korkkia, erilaisia selluloidista ja kumista tehtyjä leikkikaluja sekä lasten itsensä tekemiä esineitä (katso selostusta ryhmittäin).

Paitsi luonnossa esiintyviä välineitä tulee kesäaikana käyttää leikissä sellaisia esineitä kuin ohjaksia, narua, palloja, vanteita ym. liikuntaleikkivälineitä. Nämä välineet sopivat erinomaisesti luoviin leikkeihin, koskapa hyvin useasti sen jälkeen, kun lapset ovat läpäisseet vissin harjoituskauden ja

tottuneet tarpeellisiin liikkeisiin, heillä esiintyy tarve ei vain pyörittää vannetta, vaan kuvata ajoa polkupyörällä taikka automobiilillä, ei vain leikkiä renkaanheittoa, vaan ampua pyssyllä, ei vain osua pallolla maaliin, vaan kuvata taistelua yms.

Kaikki nämä välineet tuodaan ryhmään vähitellen, sitä mukaa kuin lapset ovat hankkineet itselleen jonkun liikuntatottumuksen. Pedagoogin täytyy huolellisesti säännöstellä leikin määrää näitä välineitä käytettäessä, jotta lapset eivät käyttäisi liian paljon voimia liikkumiseen eivätkä väsyisi.

Suuri sija leikissä tulee olla amerikkalaismallisilla suurikokoisilla piharakennusaineilla, jotka käsittävät kahta kokoa olevia laatikoita ja lautoja. Jotta saataisiin poistetuksi näiden välineiden puutteellisuus, nim. niiden suuri paino, mikä vaikeuttaa niiden siirtämistä, ei laatikoita tule tehdä kokonaan laudoista vaan osittain faneerista: kapeat osat, joihin on tehty aukkoja, tulee tehdä laudoista, mutta leveät osat voidaan tehdä paksusta faneerista. Näiden välineiden lisänä tulee käyttää sellaisia välineitä kuin väkipyöriä, köysiä, rautalankaa, faneeria, keppejä, pyöriä, potkureja, peräsimiä yms. Näiden välineiden kuljettamista varten tulee olla käytettävissä pienet kärryt, joita niitäkin voidaan käyttää leikissä.

Erikoista huomiota vaatii leikkipaikan järjestäminen silloin, kun lastentarhalla ei ole omaa leikkipaikkaansa, vaan tapahtuu leikki puistokadulla taikka jossakin muualla. Tällöin ei tietenkään voida kehittää luovaa leikkiä niin laajaperäiseksi kuin omalla kentällä, mutta osa välineitä, kuten puvut, liput, alkeellinen semafoori, mikä sidotaan puuhun, keppeihin kierretyt kangassuojatimet, joihin on maalattu tehtaan seinä, alkeellinen semafoori, mikä sidotaan puuhun, keppeihin kierauttaa luovien leikkien kehittämistä näissäkin oloissa. Välineiden siirtämistä varten tulee olla käytettävissä laatikoilla varustetut kärryt taikka pieniä, kannettavia matkalaukkuja. Muuten on välineiden antaminen samantapaista kuin mitä ylempänä on sanottu.

Eri ikäryhmiin kuuluvien lasten leikit

Luovien leikkien erikoisuudet eri ryhmissä, niiden monimutkaisuus ja vaihtelevaisuus ovat yhteydessä eri ikäryhmiin kuuluvien lasten kehitystason kanssa. Ne leikkitoiminnan erikoisuudet, joita me tässä kuvaamme, eivät ole ollenkaan ehdottomia. Tässä on kerrottu suurkaupungin lasten leikeistä tehdyistä havainnoista hyvin järjestetyissä lastenlaitoksissa. Toisissa oloissa voivat leikkien teemat olla aivan toiset. Sen lisäksi ilmenevät yleensä leikeissä lasten yksilölliset taipumukset ja erikoisuudet kaikkein selvimpinä. Siksi voidaan vain lasten leikeistä saadun kokemuksen ja niistä tehtyjen havaintojen perusteella puhua tämän ikäluokan lasten leikeissä ilmenevän luomiskyvyn kehittymismahdollisuuksista suotuisissa olosuhteissa, lastentarhan järjestetyssä ympäristössä. Nämä mahdollisuudet tulee ottaa huomioon, jotta kyettäisi työ lasten keskuudessa järjestämään oikealle pohjalle.

Nuorimman ryhmän leikit

Esikoululaisten nuorimman ryhmän, kolmi- ja nelivuotisten, leikeissä kuvastuvat etupäässä näille läheisimmät ja heidän käsitystasoaan vastaavat elämän ilmiöt, mitkä ovat yhteydessä heidän saamiensa välittömien vaikutusten kanssa. Heidän leikkinsä kuvaavat paljon oloja kodissa ja lastentarhassa. Ensimmäinen vuosi esikoululaisten laitoksessa antaa lapsille paljon uusia ja mielenkiintoisia vaikutteita. Sellaiset seikat lastentarhan elämässä kuin järjestetty käsien pesu, päivystäjien työskentely, lähtö kävelylle yms., jotka vanhemmissa ryhmissä muodostuvat tavallisiksi, jokapäiväisiksi, ovat pikkulapsille täynnä uutuuden viehätystä ja he kuvaavat niitä mielihalulla leikeissä. Leikeissä kuvataan myöskin niitä vaikutteita, mitä lapset saavat kadulla, kävelyn ja retkeilyjen aikana. Pikkulapset leikkivät paljon kulkuneuvoja, jotka erikoisesti vetävät puoleensa heidän huomiotaan: automobiiliä, rautateitä, raitiotietä ym. He kuvaavat puna-armeijalaisia, pioneerejä, mielenosoituksia. Yhteiskunnallisen elämän kuvaamiseen näh-

den on kuvaavaa, että pikkulapsia innostaa vain ulkonainen, selvästi huomattava: pioneerit marssivat rumpuineen toukukuun I päivän juhlaan, heillä on punaiset liput, ja he huutavat hurraata. Tällaisissa leikeissä kuvastuvat pikkulapsen alkeelliset ja pintapuoliset käsitykset häntä ympäröivästä elämästä. Pikkulapset leikkivät vain sitä, minkä itse ovat nähneet, mikä on tehnyt heihin voimakkaan vaikutuksen, herättänyt heidän mielenkiintoaan. Sama leikki toistuu heillä useita kertoja. (Heidän mielenkiintoaan herättävät, esimerkiksi, musiikkiharjoitukset, ja he useampana päivänä kuvaavat "tätii", joka soittaa pianoa, lapsia, jotka laulavat ja marssivat yms.).

Pyrkimystä toistamaan voidaan havaita myöskin yhden leikin kestäessä. Hyvin useasti muodostaa pikkulapsen leikin 1—2 toimintaa, joita hän loppumattomasti toistaa: asettaa 2 kuutiota päällekkäin, lyö ne hajalle, asettaa jälleen, lyö jälleen hajalle jne.

Hyvin luonteenomaista pikkulapsille on leikin sisällön vaihtelevaisuus. "Äiti ja tyttö"-leikki vaihtuu yhtäkkiä "koira"-leikkiin. Alettuaan rakentaa automobiiliä muttaa lapsi sen nimen raitiovaunuksi yms.

Hyvin paljon on pikkulapsilla sellaisia leikkejä, joissa ei ole nähtävää aihetta, joiden sisällön muodostavat liikkeet taikka aineiden koetteleminen: he juoksevat toistensa jäljessä, valelevat vettä, varistelevat hiekkaa, keräävät kasaan rakennusaineita ja ovat hyvin riemuissaan, kun heidän rakennuksensa luhistuu. Näissä leikeissä kehittyvät liikkeet, niissä lapsi tutkii häntä ympäröiviä esineitä, tutustuu niihin aktiivisesti.

Pikkulasten leikeissä on yleensä paljon liikettä. Liikkeet ovat tässä iässä pääasiallinen kuvaamisväline. Leikkiesään junaa lapset juoksevat ja viheltelevät. Leikkittäessä koiraa ryömitään lattialla ja haukutaan. Leikkikaluja käytetään liikkeiden täydennyksenä. Esim. automobiiliä taikka kärkyjä vedetään lattiaa pitkin. Hyvin paljon on tässä iässä rakennusleikkejä, varsinkin suuria rakennusaineita käyttäen. Taval-

lisesti lapset pääsevät nopeasti selville välineiden muodoista ja käyttävät niitä tarkoituksenmukaisesti.

Pikkulasten leikit ovat siis vaihtelevia niin sisältönsä kuin välineittensäkin puolesta. Vaihtelevia ovat myöskin lasten järjestäytymismuodot leikeissä. Pikkulapsilla on paljon yksilöllisiä leikkejä taikka "rinnakkais"-leikkejä, jolloin lapset leikkivät yksinään, mutta heillä on keskinäinen yhteys, leikkikalujen vaihto.

Hyvin mielenkiintoisia ovat esim. seuraavat leikit, jotka ovat luonteenomaisia lapsille: 2 lasta pystyttää laitteen ja näyttää leikkivän yhdessä. Mutta toinen, istuen laitteen ääressä, kääntää kuvittelevansa rattia ja ajaa automobiilillä; toinen lapsi sen sijaan pitää tätä laitettua veturina. He "ajavat" kaikessa rauhassa rinnan samalla "koneella", ollenkaan sopimatta keskenään leikin luonteesta. Mutta paljon on myöskin kollektiivisia leikkejä, jotka enimmäkseen yhdistävät lapsia pieniin, muutamia henkilöitä käsittäviin ryhmiin, mutta toisinaan yhdistyy samaan leikkiin koko ryhmäkin. Pääasiassa riippuu lasten järjestyminen leikissä leikin sisällöstä ja välineistä. Käytettäessä rakennusaineena suuria rakennusaineita eivät lapset liity useampia kuin 2—5 henkeä käsittäviksi ryhmiksi, hiekalla leikitään useasti yksitellen, mutta juna- ja pioneerileikissä saattaa koko ryhmä olla mukana. Väärin on pitää pikkulapsia individualisteina, jotka eivät voi leikkiä kollektiivina. Mutta heillä ovat kollektiiviset tottumukset tietenkin alemmalla tasolla kuin vanhemman ryhmän lapsilla. Siksi on heidän useasti vaikeata liittyä yhteen ilman ohjaajan apua, he eivät osaa sopia keskenään.

Leikkinurkkauksen järjestämiseen nuorimmassa ryhmässä tulee suhtautua erikoisen huomaavaisesti. Nuorimmassa ryhmässä on leikki toiminnan perusmuoto. Sitä paitsi on hyvin tärkeätä, että lapsille tehdään olo lastentarhassa ensi päivästä alkaen hauskaksi ja mielenkiintoiseksi. Kaikkein helpointa on herättää lasten mielenkiintoa sopivilla leikkikaluilla. Siksi tulee leikkinurkkaus järjestää jo ennen lasten tuloa.

Nuorimman ryhmän leikkinurkkaukseksi tulee valita rauhallinen ja mukava paikka pitäen silmällä sitä, että pieni

ryhmä lapsia saattaa siellä leikkiä häiritsemättä toisia, että siellä voidaan säilyttää rakennettuja laitteita. Leikkinurkkauksen tulee olla sellaisen, että se miellyttää lapsia. Siellä ei tule olla paljon leikkikaluja, mutta kaiken, mikä siellä on, tulee olla kaunista sekä ehdottomasti järjestyksessä ja puhtaana. Nurkkauksen koristamiseksi on hyvä sinne ripustaa taiteellinen kuva taikka valokuva, joka esittää leikkiviä lapsia. Lattialla voi olla matto, jota useasti pestään, sillä pikkulapset mielellään rakentavat ja leikkivät lattialla istuen. Järjettävässä leikkinurkkausta nuorinta ryhmää varten tulee erikoisen huolellisesti suhtautua välineiden valitsemiseen määrän ja laadun puolesta. Tulee olla sellainen määrä leikkivälineitä, että niitä riittää kaikille lapsille, jotta ei ilmaantuisi erimielisyyden aihetta. Mutta pikkulapset ovat hyvin epävakaita, he menettävät helposti mielenkiintonsa. Kokonaan heille vieraiden välineiden suuri vaihtuvaisuus estää heitä keskittymästä, ei edistä heidän järjestäytymistään leikissä. Siksi ei yhtäaikaaisesti tule antaa pikkulapsille varsin paljon erilaisia leikkikaluja. Pikkulasten leikkinurkkauksessa voi olla suunnilleen seuraava aineisto:

1) Suurikokoisia rakennusaineita. Vuoden alussa annetaan perusmuotoisia kappaleita, mitkä on helppo erottaa toisistaan: kuutioita, tiiliä, parruja. Sitten voidaan vähitellen tuoda lieriöitä ja saman muotoisia kappaleita kuin aikaisemmin, mutta toisen kokoisia. Uuden muotoisia kappaleita tuodaan sitä mukaa kun lapset oppivat, käyttelemään niitä, mitkä ovat heidän käytössään. Ensi aikoina tulee rakennusaineet antaa ilman täydennyksiä, mutta sitten, keskellä vuotta, tuodaan lisäksi erilaisia lisäaineita; sauvoja, pyöriä, lautoja ym. Rakennusaineet tulee säilyttää määrättyssä paikassa; parasta on tähän tarkoitukseen käyttää matalalla olevaa, lasten kokoa vastaavaa hyllyä, missä kutakin esinettä varten on oma paikkansa. Tämä on erikoisen tärkeätä nuoremmissa ryhmissä, koskapa se auttaa lapsia helpommin pääsemään selville tarpeiden muodosta ja koosta.

2) Suuria, valmiita leikkikaluja lattialla leikkimistä varten: kuorma-auto, kärryt, veturi ym. Samalla tulee kutakin

20 lapsen ryhmää kohden olla 4—5 yhtäläistä leikkikalua. Ne voivat olla myöskin lasten vanhempien taikka pedagogien valmistamia. Niiden tulee olla rakenteeltaan yksinkertaisia, mutta lujia ja kauniisti maalattuja. Aika-ajoin, pedagogisen työn sisällöstä riippuen, tuodaan uusi leikkikalua. Vanha voidaan joksikin aikaa korjata pois.

3) Rakennusaineita pöydälle rakentamista varten, saman muotoisia kuin suuretkin rakennusaineet; nämä säilytetään erikoisessa laatikossa.

4) Pieniä leikkikalua pöydällä leikkimistä varten: kokoelma eläinten kuvia, kotieläinten ja eräiden villieläinten, kokoelma lasten kuvia, pioneerien, puna-armeijalaisten ym., mieluummin täyteläisiä kuin litteitä.

Sitä paitsi voidaan luovissa leikeissä käyttää myöskin didaktista aineistoa: pyramiideja, mosaiikkia ym.

Rakennusaineita pöydälle rakentamista varten ja leikkikalua tulee säilyttää erikoisella hyllyllä, hyllypöydällä taikka pienessä seinäkaapissa. Siellä pidetään vain niitä leikkikalua, jotka kulloinkin ovat lasten vapaassa käytössä. Siksi tulee tämän hyllyn taikka kaapin sijaista siten, että lapset itse voivat ottaa esille leikkikalut ja korjata ne pois. Nuorimmassa ryhmässä on hyvä omata leikkikalua varten suljettavilla ovilla varustettu kaappi, jotta leikkikalut voidaan sinne sulkea muiden puuhien ajaksi.

5) Liikuntaleikkivälineitä voidaan käyttää myöskin luovissa leikeissä: palloja, ohjaksia hevosta leikkimistä varten, pieniä pyöriä, joita voidaan panna pyörimään permannolla. Paras olisi, että olisi siirrettävä teline, jolle nämä esineet voitaisiin asettaa.

6) Hiekkaa käytetään kesällä ulkoilmassa. Talvella lastentarhojen yleensä ahtaissa huoneustoissa, missä lapset samassa huoneessa sekä leikkivät että ruokailevat, vieläpä joskus nukkuvatkin, hiekka, vaikka sitä käytettäisi kuinka huolellisesti, kuitenkin likaa huonetta. Siksi ei sitä tule vakituisesti pitää huoneessa, vaan voidaan sitä tuoda vain joskus, leikin ajaksi, ja sitten korjata pois. Hiekka tulee tuoda erikoisessa, jalkojen

varassa olevassa laatikossa, parempi vielä, jos kahdessa laatikossa, jotta lasten olisi mukavampi leikkiä.

Pikkulapset sirottelevat ja luovat hiekkaa, tekevät siitä erilaisia malleja. Mutta jo nuorimmassa ryhmässä tulee hiekkaa käyttää rakennusaineena. Lasten luomistyö hiekalla leikkiesään rajoittuu useasti tavaksi tulleiden kakkujen tekemiseen. Mutta hiekka on arvokas väline lasten luomistyön, konstruointitaidon kehittämässä. Siksi tulee hiekalla leikkimistä varten antaa erilaisia välineitä.

Paitsi yllä mainittuja välineitä tuodaan erikoisleikkejä varten erikoisvälineitä, mitkä eivät jää lasten vakinaiseen käyttöön, kiväärejä ja lakkeja, kun leikitään puna-armeijalaisia, punaisia kaulaliinoja ja rumpu, kun kuvataan pioneereja, puuvasaroita, kun leikitään työläisiä, kello, lippuja, ratti, kun leikitään automobiiliä, erivärisiä astioita, kun leikitään lastentarhaa jne.

Leikittäessä hiekalla tulee antaa pieniä lapioida, hiekkamuotteja (suuria), ihmisten ja eläinten kuvia, pieniä kiviä, sihti, purkkeja, pulloja ym. Näitä välineitä säilytetään erikoisessa laatikossa taikka hiekkalaatikkoon tehdään ulos vedettävä laatikko leikkikaluja varten.

Juuri lastentarhaan tulleelle pikkulapselle ovat monet leikkikalut ja välineet uusia. Mutta pääasia on se, että leikkien järjestäminen on hänelle aivan outoa.

Kotona hän on tottunut olemaan leikkikalujensa täysi herra, ja vain hyvin harvoissa perheissä opetetaan lapsia varoen käsittelemään leikkikaluja. Lastentarhassa ovat leikkikalut kollektiivisessä käytössä, ja siellä on voimassa vissejä vaatimuksia järjestykseen ja huolellisuuteen nähden. Siksi on hyvin tärkeätä, että nuorimmassa ryhmässä kohta totutetaan lapset oikealla tavalla käyttämään leikkivälineitä. Tähän päästään helposti, jos nurkkaus on järjestetty hyvin harkitusti ja ohjaaja huolellisesti valvoo voimassa olevien sääntöjen ehdotonta noudattamista. Lastentarhassa oleskelunsa ensi päivästä lapsi näkee, että jokaista leikkikalua varten on tarkkaan määrätty paikkansa. Ohjaaja muistuttaa aina, että tulee kerätä kaikki kuutiot ja panna automobiili paikalleen. Hän

ei milloinkaan lähde lasten kera kävelylle, ennen kuin kaikki välineet ovat paikallaan. Kadotettuun kuutioon taikka särettyyn leikkikaluun kiinnitetään aina lasten huomiota. Kaikki osallistuvat etsintään ja ovat hyvin tyytyväiset, kun jonnekin vierinyt kuutio löydetään. Näin menetellen kehittyä lapsille hyvin pian säästäväinen suhde esineisiin, he alkavat itse huolehtia järjestyksestä.

Myöskin on tärkeätä, että kohta pyritään kollektiivisesti käyttämään välineitä. Joskus joudutaan näkemään, miten lapset riistävät toinen toisiltaan leikkikaluja, lausuen: "tämä on minun, minä otin sen ensinnä" yms. Ohjaajan tulee auttaa lapsia sopimaan, järjestämään yhteinen leikki, jotta lapset näkisivät, että leikkiminen yhdessä on hausempaa. Hänen tulee heille selittää, että leikkikalut lastentarhassa ovat yhteisiä ja että niitä tulee luovuttaa toinen toiselleen. Jotta tässä suhteessa saataisiin tuloksia, tulee ryhmässä tietenkin olla riittävästi leikkivälineitä. Muuten lasten keskuudessa aina tulee olemaan tyytymätömyyttä ja kinaa.

Leikkejä, jotka sisällöltään ovat johdatettuja, on nuorimassa ryhmässä vähemmän kuin muissa ryhmissä. Tämä ei tietenkään merkitse sitä, että nuorimassa ryhmässä ei tarvitse ohjata lasten leikkien sisältöä, vaikuttaa niihin. Päinvastoin on tarpeen, että pedagogisen työn sisältö, ne vaikutukset, joita lapset saavat lastentarhassa, kuvastuvat leikeissä. Mutta nuorimassa ryhmässä tämä saavutetaan enemmän aineiston keräämisellä, ympäristön yleisellä järjestämisellä, kun sen sijaan pedagogi harvemmin välittömästi määrittelee leikkien sisällön. Kiihokkeiden tulee aina olla kirkkaita ja aineellisia, niiden tulee nojautua lasten saamaan välittömään vaikutukseen. Esiintyy esim. seuraavanlaisia tapauksia: ohjaaja haluaa lasten leikkivän työläisiä, hän antaa heille esiliinoja ym. välineitä. Mutta lapset eivät ole nähneet tuotannossa suoritettavaa työtä, ja huolimatta kaikista ohjaajan yrityksistä ei leikki lähde alkuun. Jos samat välineet annetaan vanhemmille lapsille, saattavat he kehittää leikin aikaisemman kokemuksensa pohjalla, mutta pikkulapset tarvitsevat tuoreita ja voimakkaita vaikutteita. Vaikutettaessa pikkulapsiin, jotta

nämä ryhtyisivät leikkimään, ei tule pyrkiä siihen, että nämä yksityiskohtaisesti harkitsisivat leikin sisällön. He sopivat keskenään: "Leikitään pioneereja", "Rakennetaan automobiili". Yksityiskohtaisemman leikkisuunnitelman valmistaminen on pienokaisille vaikeata, puhumattakaan tällaisen suunnitelman täyttämisestä.

Leikki vetää tavallisesti lapset hyvin voimakkaasti mukaansa, eivätkä he tunne väsymystä. Lapsi näyttää väsymättä voivan juosta, hyppiä ja tehdä erilaisia liikkeitä. Mutta siltä vain näyttää. Itse asiassa kuluttaa lapsi leikissä paljon energiaa ja voi rasittua liiaksi. Kun pikkulapsilla on tavallisesti samaan aikaan käynnissä monia erilaisia leikkejä, joihin useasti liittyy äänijäljittelyjä, tulee huolellisesti valvoa, ettei synny liiallista melua, mikä kiihoittaa lapsia.

Keskiryhmän leikit

Keskiryhmän lapset pitävät suuresti rakentamisesta ja kaikista välineistä antavat etusijan rakennusaineille, kontsruktiovälineille.

Viisivuotisen rakentamat esineet ovat huomattavasti monimutkaisempia ja vaihtelevampia kuin pikkulasten rakentamat esineet. Edellisillä on jo havaittavissa pyrkimystä rakentaa siten, että rakennetut esineet muistuttavat alkuperäisiä.

"Pojat, katsokaapa, millainen kuorma-auto hänellä on. Tuollaisia kuorma-autoja ei ole olemassa. Oikeastaan kuorma-autossa palavat lyhdyt täällä, eikö totta?"

Mutta lapsi ei vielä tässä iässä aseta itselleen suuria vaatimuksia, vaan tyytyy vain yleiseen yhdennäköisyyteen kuvattavan esineen kanssa.

Viisivuotisten rakentamat esineet ovat hyvin kaavamaisia. Niinpä esim. viisivuotisten rakentama laiva on ympäröity ala, jonka etu- ja takapää on terävä. Keskelle on asetettu savu-
piippu ja etukeulaan ovat lapset asettaneet ylösalaisin jakkaran sekä pyörään pistetystä kepistä tehneet peräsinratin.

Keskiryhmän lapset osaavat jo rakentaa yhdessä sopien

tehtävistä keskenään. Useasti joutuu ohjaaja tällaisissa tapauksissa toimimaan riidanratkaisijana erimielisyyksien ilmaantuessa siitä, miten on parasta rakentaa, ja miten elämässä on tapana menetellä. Tällöin ei lapsille tule antaa valmiita vastauksia, vaan on paljon parempi antaa näiden itsensä saada vahvistus elämästä taikka löytää vastaus kuvasta. Jälkimmäisessä tapauksessa saattaa ohjaaja näyttää lapsille vastaavaa kuvaa ja edellisessä kehoittaa tekemään havaintoja siitä, miten asia on todellisuudessa, jolloinkin myöskin kehoittaa toisia lapsia esittämään kokemuksiaan jne.

Keskimmäisen ryhmän leikeissä on sängen paljon äänijäljittelyjä ja matkimisliikkeitä, kuten pikkulapsilla, mutta toisin kuin näillä, näyttelee puhe suurta osaa. Lapset täydentävät sanoilla sitä, mitä haluavat kuvata.

Luovissa leikeissä kuvastuu huomattavasti täydellisemmin kuin nuorimmassa ryhmässä lastentarhan pedagoginen työ: retkeilyt, juhlat, mielenkiintoinen kertomus, varjokuvien esittäminen yms. Määrällisesti huomattavasti runsaampina ja sisällöltään rikkaampina kuin nuorimpien ryhmässä esiintyvät leikit, jotka kuvastavat yhteiskunnallista elämää. Niinpä kuvataan voimakkaasti esim. Punaista armeijaa, pioneereja, kollektiivitaloutta, juhlia yms. Hyvin monipuolisesti kuvataan myöskin sellaista työtä, jota lapset usein joutuvat näkemään: puhelinjohtojen vetämistä, radio- ja sähkölaitteiden asetusta, vesijohdon korjausta, palokuntalaisten työskentelyä yms. Viisivuotisten leikeissä kuvataan kotioloja jonkun verran toisin kuin pikkulasten leikeissä: niistä ei kuvastu enimmäkseen tavallinen järjestys, kuten pikkulapsilla, vaan erikoistapauksia lastentarhan ja kodin elämästä. Esim. rokotukset tauteja vastaan, pioneerien tulo, ensiapu, matka huvilaan ja siirtolaan, lasten meno retkeilylle, eläinnäyttely ja eläintarha, elokuvat yms.

Keskiryhmässä voidaan leikkiin johdattaa ja sitä edistää ei vain välineillä, vaan myöskin kertomuksella, kuvalla taikka muistuttamalla jostakin, mitä lapset ovat nähneet tahi kokeneet. Johdatetulla leikille voidaan omistaa enemmän tilaa, eikä vain käsiteltävän teeman lopussa, vaan myöskin sitä käsiteltäessä, tietenkin tuottamatta vahinkoa vapaalle luovalle lei-

kille, lasten luovan toiminnan ja aloitekyvyn laajaperäiselle kehittämiseksi.

Tässä iässä voidaan havaita suurta vetovoimaa kollektiivisiin leikkeihin ja suurempaa keskinäistä yhteyttä leikissä kuin pikkulapsilla. Lapset liittyvät mielellään koko ryhmän yhteiseen leikkiin, kykenevät osoittamaan suurempaa aktiivisuutta ja esittämään suoritettavakseen ottamansa osan.

Mutta tämän aktiivisuuden pohjalla on heidän useasti vaikea järjestäytyä, koskapa keskeyttävät toistensa ehdoituksia, kun jokainen haluaa olla tärkein. Tästä johtuu konflikteja ja leikki häiriintyy. Siksi tulee ohjaajan auttaa lapsia sopimaan siitä, miten tulee leikkiä, sovittaa näitä osien ja välineiden jaossa, tehdä parhaansa estääkseen lasten hyvän tuulen pilaantumista ja halun yhteisin leikkeihin katoamasta.

Vanhimpaan ryhmään verrattuna on viisivuotuisilla kollektiivien järjestäminen alkeellisempaa: suuri osa lapsista tekee leikissä samaa ja vain pieni osa kollektiivista suorittaa eri osia. Esim. junaleikissä kuvaavat kaikki lapset matkustajia, jotka ovat matkalla maalle. Väinö ja Veikko ovat veturinkuljettajia, Veera lipunmyyjä ja Yrjö kontrollööri.

Kollektiivisten leikkien ohessa on keskiryhmän lapsilla suurta vetovoimaa pieniin, 2—3 henkeä käsittäviin ryhmiin ja individuaaliseen leikkiin leikkikaluilla, individuaalisiin rakennustöihin ja kaikenlaiseen aineen koetteluun. Pedagogin tulee järjestää laajat mahdollisuudet ei vain kollektiiviselle, vaan myöskin individuaaliselle leikkimiselle, koskapa ilman tätä ei jokainen lapsi voi edistyä.

Keskiryhmän leikinurkkauksessa tulee olla suunnilleen seuraavat välineet:

1) Suuria rakennusaineita, joita annetaan mutkikkaamassa muodossa: tuodaan vähitellen kaikkia rakennusainesten muotoja, suuriin parruihin tehdään reikiä kepeille; tuodaan lisävälineitä: suuria ympyrän, suorakaiteen ja neliön muotoisia faneerilevyjä, 2—3 eri kokoa olevia kepejä, suuria rullia ja narua. Kaikilla näillä aineilla tulee nurkkauksessa olla omat vakinaiset paikkansa: faneerilla, kepeillä ja pyörillä tulee olla eri hyllynsä; myöskin rullilla, rautalangalla ja

narulla tulee olla omat alustansa, niin että niitä voidaan pitää leikkinurkkauksessa täydessä järjestyksessä ja että ovat mukavasti käytettävissä.

2) Valmiista leikkikalusta ovat erikoisen arvokkaita sellaiset kompleksileikkikalut kuin SNTL:n puolustus. Sitä paitsi tarvitaan suuria voimakoneita, semafoori, nostokurki sekä kokoonpantavia ja avattavia leikkikaluja (esim. traktori, veturi yms.).

3) Aiheleikin kehittämiseksi annetaan lapsille aika ajoin pukuja (työläisten, kollektivistien, lentäjien, puna-armeijalaisten, pioneerien, SNTL:n eri kansallisuuksien jne.), omatekoinen puhelin, radiotorvi, kassalaatikko, suuri soittokello, kellotaulu, värillisiä lippuja, värillistä kangasta, konduktöörin ja sanomalehden kantajan laukut, autonohjaajan silmälasit, miliisimiehen ja palokuntalaisen lakit, aseteltavat tikapuut yms.

4) Pöytäleikkejä varten tarvitaan Mohilevskin pöytärakennusvälineitä, missä tarkoituksessa kehoitetaan tekemään muutamia pieniä, väliseinillä varustettuja laatikoita, jotta saataisiin helpoitetuksi välineiden paneminen talteen ja saatetuksi välineiden käyttö järjestyneemmäksi.

5) Pöytärakennusten täydentämiseksi annetaan keskiryhmälle vielä eräitä välineitä, mitkä nekin tuodaan leikkinurkkaukseen ja jätetään sinne joksikin aikaa vapaasti käytettäviksi. Tätä lisävälineistöä voidaan käyttää sekä vapaassa että johdatetussa pöytäleikissä. Siihen saattaa kuulua esim. eri suuruisia lautoja, rullia, pieniä lippuja, faneerimosaiikkia (suurta), pioneerejä, puna-armeijalaisia, työläisiä, eri kansallisuuksiin kuuluvia lapsia ym. esittäviä, puusta y.m. valmistettuja kuvia, pieniä junia, automobiilejä, eläimiä, konstruktioväline Matador yms.

Suuri sija tulee keskiryhmässä olla lasten omatekoisilla esineillä.

Paitsi kaappia, jossa säilytetään rakennusaineita, ja hyllyä, jolla pidetään lisävälineitä, tulee nurkkauksessa olla pieni hyllypöytä taikka kaappi, jossa on pari kolme hyllyä, leikkikalujen ja pöytävälineiden säilyttämistä varten.

Nurkkauksessa pitäisi olla pieni pöytä pöytäleikkiä varten vapaalle toiminnalle omistettuina tunteina, jolloin muilla pöydillä saattaa olla käynnissä muunlaatuista toimintaa. Olisi hyvä, että seinällä rakennusaineikaapin vieressä olisi pieni reunus tahi kehys, johon asetetaan kuvia taikka kirjoja, mitkä antavat aihetta lasten leikkeihin ja edistävät niitä. Näitä kuvia tulee aika ajoin vaihtaa (vuodenaikojen, lasten leikkien, rakennustöiden teemojen ja työn sisällön mukaan).

Koska heidän aktiivisuutensa on kasvanut, pikkulapsiin verrattuna, ja leikkinsä ovat mieluisimpia ja monimutkaisempia, saattaa keskiryhmän lapsilla esiintyä epäjärjestyksellistä välineiden käyttöä.

Keskiryhmän pedagogin tulee valvoa sitä, että lapset säästävästi suhtautuvat välineisiin. Tulee taistella sitä vastaan, että lapset kiireessä sieppaavat välineitä, kiskovat niitä toistensa käsistä ja epäjärjestyksessä työntävät välineitä joka paikkaan, mitä useasti on havaittavissa tämän ikäisillä lapsilla.

Ottaen huomioon tämän ikäisten lasten suuren mielenkiinnon rakennustoimintaan tulee mahdollisimman useasti ottaa suunnitelmaan leikkejä rakennusaineilla pyrkien vähitellen tekemään niitä monimutkaisemmiksi, lasten kehitystä vastaavasti, ja järjestämään ympäristön siten, että lapsilla on mahdollisuus rakentaa sekä yksin että kollektiivisesti, toisiaan häiritsemättä.

Vanhimman ryhmän leikit

Vanhempien, 6—7-vuotisten lasten leikit eroavat sisällöltään vain vähän keskiryhmän leikeistä, mutta ne ovat monimutkaisempia, niissä kuvataan todellisuutta yksityiskohtaisemmin ja tarkemmin.

Hyvin monissa leikeissä on tuotannollinen aihe: tehdas, sähköasema, rautatie, ilmalaivasto yms. Tämän ryhmän leikeissä ilmenee erikoisen selvänä mielenkiinto tekniikkaan. Paljon esiintyy myöskin sellaisia leikkejä, jotka kuvastavat yhteiskunnallista ja poliittista elämää. Sellaisten aiheiden ohessa, joita tavataan keskiryhmässä, syntyy mutkikkaampia-

kin leikkejä, esim. "Moskovan neuvosto", "Työläisten kokous" ym.

Lapset käsittelevät useasti myöskin kotioloja koskevia aiheita. Tällöin kehittävät vanhemmat lapset jotakin aihetta toisiin kuin aikaisemmat ryhmät. Heidän leikeissään saattaa useasti olla kokolailla monimutkainen juoni.

Joskus kuvataan yhtä aikaa useampia eri ilmiöitä. Esim. osa lapsia kuvaa työläisiä tehtaassa, osa lastentarhaa. Lapset tulevat retkeilylle tehtaaseen, täällä työläiset heille selittävät, miten koneet ovat rakennetut. Sitten järjestetään juhla jne. Vanhimmassa ryhmässä ovat useampia päiviä jatkuvat leikit yleinen ilmiö.

Vanhimmillä lapsilla on toisinaan havaittavissa leikkejä, joissa ei kuvata lasten välittömiä vaikutteita, vaan kertomuksen, kirjan ym. sisältöä. He leikkivät esim. Dnjeprostroita, vaikka eivät ole sitä koskaan nähneetkään, ulkomaalaisia työläisiä, jotka järjestävät mielenosoituksen, vallankumouksen, oikeusjuttua tuholaisia vastaan.

On myöskin sellaisia leikkejä, joiden aiheena on kirja, josta lapset pitävät, esim. kirja eri kansojen lasten elämästä (Gurjanin "Pohjola" ym.).

Vanhimmat lapset leikkivät useasti teatteria. He esiintyvät näyttelijöinä (katsojiksi kutsutaan useasti nuorempia lapsia.). Joskus he sopivat siitä, mitä tulevat näyttelemään, mutta toisinaan esiintyvät ilman minkäänlaista valmistelua etukäteen.

Esikoululaitoksissa annetaan tavallisesti eläimiä ja ihmisiä esittäviä leikkikalut pikkulapsille. Vanhemmille lapsille ei tällaisia leikkikaluja anneta. Kuitenkin herättävät nämä leikkikalut suurta mielenkiintoa vanhimmassa ryhmässä. Sen sijaan, että pikkulapsen tulee ehdottomasti olla toimivana henkilönä, esiintyy lapsi vanhemmalla iällä joskus regissöörin osassa, pannen leikkikalut toimimaan. Katsellaanpa esim. eläintarhaleikkiä. Pöytärakennusaineista on tehty hähkejä ja niihin sijoitettu villieläimiä esittäviä leikkikaluja. Hoitaja (ihmistä esittävä leikkikalu) tulee niitä ruokkimaan. Sitten tulee retkeilyllä olevia lapsia, joille annetaan selityksiä.

Lapsi siirtelee kuvia, puhelee niiden puolesta. Tästä keh-

keytyy hyviä mielenkiintoinen leikki. Vanhimmassa ryhmässä leikitään yleensä paljon pöytärakennusaineilla, joiden kanssa yhdessä käytetään omatekoisia esineitä, kuvia, valmiita leikkikaluja ym.

Vanhimmillä lapsilla on havaittavissa suurta pyrkimystä käyttää leikissä oman työnsä tuotteita. Vanhimpaan ryhmään kuuluva lapsi ei enää tyydy mihin tahansa esineeseen kuvataksaan haluamaansa mallia. Hän pyrkii menettelemään niin, että hänen automobiilinsä ja rautatiensä muistuttaisi todellisuutta. Ellei hänellä ole ohjaurattia taikka semafooria, valmistaa hän ne itse.

Rinnan näin aiherikkaiden leikkien kanssa tavataan vanhimmillä lapsilla useasti myöskin sellaisia leikkejä, joissa ei ole määrättyä aihetta. Lapset ovat hyvin innostuneet rakennustoimintaan, arkkitektuuriin. Ollenkaan harvinainen ei ole sellainen ilmiö, että lapsi rakentaa taidokkaan rakennuksen suuresta taikka pienestä rakennusaineesta tahi hiekkasta, leikkimättä sillä.

Vanhimmillä lapsilla tavataan useasti leikkejä, joiden pääsisältönä on koe, ollen tämä koe, toisin kuin pikkulapsilla, tietoisempi, se suoritetaan määrättyä tarkoitusta silmälläpitäen. Tällaisia ovat esim. leikit konstruktiovälineillä, joissa lapset kokeilevat eri kombinatioilla, hiekkaleikit yms.

Vanhimmassa ryhmässä on paljon kollektiivisia leikkejä, jotka keräävät ympärilleen suuren määrän lapsia. Useasti leikin sisältökin vaatii suurta määrää osallistujia ja selväpiirteistä järjestystä. Vanhimmat lapset saattavat järjestyneesti jakaa osat, sopia siitä, mitä kukin tulee tekemään, jakautua puolueiksi. Leikissä ilmenevät aina selvästi lasten järjestelykyvyt.

Osat tällaisissa kollektiivisissa leikeissä tulee ehdottomasti jakaa yhteisellä suostumuksella. Leikin alussa lapset päättävät, kuka tulee toimimaan Punaisen armeijan komentajana, tehtaan johtajana taikka asemapäällikkönä. Lapset ottavat tällöin huomioon, kuka parhaiten selviytyy tällaisesta osasta, mutta tietenkin ovat kaikenlaiset konfliktit tässä mahdollisia. Tämä osoittaa, että ohjaus pedagogin taholta on välttämä-

töntä. Se on sitäkin enemmän tarpeen, kun lasten luovat pyrkimykset menevät pitemmälle kuin heidän järjestelykykynsä. Lapset saivat esim. päähänsä leikkiä tehdasta. Heillä on sekä työläisiä että johtaja että myöskin tehdas, mutta leikkiminen ei suju, koska he eivät mitenkään voi sopia.

Tällaisten monimutkaisten kollektiivisten leikkien ohessa on paljon yksilöllisiä taikka pienten, 2—3—4-henkisten ryhmien leikkejä. Tällöin on suuri merkitys lasten mielialalla. Joskus lapsella, joka aikaisemman kollektiivisen leikin johdosta on väsynyt, on tarve leikkiä rauhallisesti yksinään. Siksi tulee vanhimmassa ryhmässä, kuten muissakin ryhmissä, olla sekä yksilöllisiä että kollektiivisiä leikkejä. Mutta vanhimpien lasten mahdollisuudet kollektiivisten leikkien järjestämiseen ovat tietysti suuremmat.

Yleishuomautukset luovan leikin sijaan nähden päiväjärjestyksessä soveltuvat myöskin vanhimpaan ryhmään. Mutta tulee mainita eräitä tämän ryhmän erikoisuuksia. Toiselta puolen tulee ottaa huomioon, että vanhempien lasten aika enemmän kuluu järjestettyihin tehtäviin, ja toiselta se, että heidän leikkinsä ovat monimutkaisempia ja pitkäaikaisempia kuin nuorempien ryhmien leikit. Siksi on hyvin tärkeätä, että leikille annetaan riittävä aika, jotta lapset saattaisivat täydellisesti kehittää luomiskykyään. On sellaisiakin päiviä, jolloin vanhimmallakaan ryhmällä ei ole muita järjestettyjä tehtäviä kuin leikki. Leikit kestävät kauemmin kuin muut puuhut, ja jos esim. kello 9 päättyy aamiainen ja lasten kello 10.30 tulee lähtä kävelylle, on täysin sopivaa, että joskus koko näiden kellomäärien välinen aika käytetään leikkiin, vieläpä sattuu, että leikki ei ehdi päättyäkään, vaan siirretään iltopäivään.

Kollektiiviset leikit suuria välineitä käyttäen vaativat vanhimmassa ryhmässä suurta alaa. Tämän saamiseksi joudutaan siirtämään huonekaluja taikka, mikä on parempaa, siirtämään leikki saliin. Luoville leikeille pöytävälineitä käyttäen tulee luoda täysi rauhallisuus. Kaikkein parhainta on, jos on käytettävissä erikoinen pöytä, jonka ääressä useampia lapsia saattaa leikkiä ilman sellaista vaaraa, että heidät leikin kesäessä pakoitetaan suppeampaan tilaan, koskapa he häiritse-

vät muita. Jos pöytävälaineillä leikkivät kaikki lapset taikka suurin osa ryhmää, tulee heille antaa useampia pöytiä, vapauttaa nämä pöydät siksi aikaa muista välineistä ja asettaa ne niin, että lapset eivät häiritse toisiaan.

Vanhimman ryhmän leikkinurkkauksessa tulee olla suunnilleen seuraavat välineet:

1) Suuria rakennusaineita, kaikkia niitä muotoja, mitä lastentarhoihin annetaan, eri kokoisia; pitkien ja keskipitkien parrujen tulee olla varustettuja reijillä. (Välineiden säilytyksestä katso keskiryhmää.)

2) Lisävälineitä: faneeria, kooltaan 100×25 cm, 50×50 cm; keppejä: metrin pituisia 4 kpl, $1 \frac{1}{4}$ m — 2 kpl, $\frac{1}{2}$ m — 4 kpl; penkkejä: 1 m 10 cm pituisia, 30 cm levyisiä ja 35 cm korkuisia. Penkeissä reijät joka puolella keppejä varten. Pyöriä: läpimitta 35 cm ja 20 cm.

3) Suuria konsruktiovälineitä taikka osia, joista lapset nopeasti voivat laittaa esim. automobiilin yms. Rakentaminen miellyttää lapsia suuresti, ollen heille hyödyksi, mutta vaatii heiltä paljon energiaa, varsinkin vanhemmilta, jotka pyrkivät kaiken tekemään todellisuutta vastaavasti. Siksi tulee heille rakennusaineiden ohessa antaa sellaisia välineitä, joita voidaan nopeasti sovitella ja alkaa leikki.

4) Valmiita leikkikaluja, pääasiassa suurta kokoa olevia "omatekoisia", niin että ne vastaavat suuria rakennusaineita: nostokurki, semafoori, voimakoneita, lippukassa, puhelin, radio, valonheittäjä, valokuvauskone, erilaisia kylttejä: "Tehdas", "Kollektiivitalous" ym.

Nämä leikkikalut vaihtuvat leikin sisällöstä riippuen.

Vanhimmille lapsille tulee antaa seuraavanlaisia pöytävälaineitä:

1) Monen muotoisia rakennusaineita sekä niiden lisäksi monen muotoisia faneeri- ja pahvikappaleita (ympyrä, neliö, soikio, suorakaide, kolmio).

2) Erilaisia pikkutarpeita: rullia, jotka voidaan värjätä eri värisiksi, pieniä kiviä, naruja, pieniä värillisiä lippuja.

3) Pöytäkonstruktiovälineitä.

5) Ihmisiä ja eläimiä esittäviä leikkikaluja (katso keski-ryhmää).

5) Pieniä valmiita ja omatekoisia leikkikaluja, joita tuodaan erilaisia leikkejä varten: tykkejä, panssariautoja, tankkeja, laivasto, kun leikitään Punaista armeijaa, koneita, kun leikitään työläisiä yms. Lasten rakennuksia voidaan, samaten kuin suurestakin rakennusaineesta rakennettuja, sähköistää.

Vanhemmat lapset ovat aktiivisempia leikkinurkkauksen järjestämisessä kuin edellisiin ryhmiin kuuluvat lapset. He esittävät itse nurkkauksen täydentämistä joillakin välineillä, itse valmistavat leikkikaluja. Omatekoisilla välineillä on heidän leikeissään sangen suuri osa, mutta tietenkin vain siinä tapauksessa, että heillä on käytettävissään riittävät työvälineet.

Vanhimman ryhmän luovien leikkien metodiikassa on eräitä erikoisuuksia, jotka ovat yhteydessä tämän ikäisten lasten leikkien erikoislaadun kanssa. Ennen kaikkea ovat menettämät leikkeihin johtamisessa monipuolisempia ja monimutkaisempia.

Niinpä esim. seuraavana päivänä kasarmiin tehdyn retkeilyn jälkeen ei ohjaaja anna lapsille puna-armeijalaisten lakkeja ja kiväärejä, kuten nuoremmissa ryhmissä, vaan kysyy: "Mitä haluatte leikkiä, lapset?" "Punaista armeijaa", vastaavat lapset yhdestä suusta, alkaen puhua siitä, mitä tulevat esittämään. Esitetään erilaisia ehdotuksia: "leikitään kasarmia, sotaa valkoisia vastaan, paraatia". Hyväksytään viimeksi mainittu ehdotus. Sitten ohjaaja kysyy: "Mitä tarvitsette leikissänne?" Lapset harkitsevat ja päättävät: puna-armeijalaisten, punaisten matruusien ja lentäjien lakkeja, kiväärejä, lippuja ym. Lasten suureksi riemuksi ohjaaja ottaa esille ja antaa lapsille tarvittavat välineet. Lapset jakavat keskenään osat ja alkavat leikkiä. Ohjaaja käyttää tällaista menetelmää johdattamiseksi leikkiin, jos hän näkee, että tehty retki suuresti kiinnittää lasten mieltä ja että heillä on halu kuvata sitä leikissä, taikka jos hän haluaa tarkastaa, miten voimakas saatu vaikutelma on. Tavallisesti juhlan ja sellaisen hauskan tapauksen, kuin on retki kasarmiin, jäljestä kuvaavat vanhemmat lapset leikissä sitä, mitä ovat retkellä nähneet. Jos he alkavat toisen leikin, saattaa ohjaaja

tuoda välineet (sinä päivänä, jos se soveltuu yhteen aletun leikin kanssa, taikka seuraavana) ja panna merkille, minkä vaikutuksen ne tekevät.

Vanhimmassa ryhmässä voidaan leikkiin useammin johdattaa kertomuksen taikka kirjan avulla. Lapsille on esin. esitetty kertomus "Amo"-tehtaasta. Kertomuksella on suuri menestys, ja lasten toivomuksesta se toistetaan useampia kertoja. Ohjaaja vahvistaa vaikutusta kuvilla. Tuloksena on, että aletaan leikkiä autotehdasta. Tämä tapahtuu useimmiten lasten aloitteesta, mutta voi tapahtua myöskin ohjaajan esityksestä.

Vanhimmassa ryhmässä saattaa, kuten muissakin ryhmissä, esiintyä sisällöltään vahingollisia leikkejä, mitkä välttämättömästi tulee ohjata oikeaan suuntaan. Tämä tapahtuu yleensä samaan tapaan kuin muissakin ryhmissä, mutta vanhimmassa ryhmässä on erikoisen tärkeätä antaa lapsille tietoinen kanta: ei tule vain muuttaa leikin sisältöä, vaan luoda lapsissa kielteinen suhde siihen ilmiöön, jota he aikoivat leikissään kuvata.

Vanhimmilla lapsilla on tavallisesti havaittavissa pyrkimys kuvata leikissä kaikki todellisuutta vastaavasti. He kääntyvät useasti pyytämään neuvoa ja apua ohjaajalta. Mainitsimme siitä, että lasten luovat pyrkimykset useasti voittavat heidän teknilliset kykynsä ja järjestelykykynsä. Pedagoogi näyttelee tässä suhteessa sangen suurta osaa. Hänen tulee aina ajoissa tulla apuun: neuvoa, miten parhaiten voidaan järjestää, miten tulee asettaa kone, antaa tarvittavia välineitä, auttaa konstruoinnissa jne. Mutta ei tule mennä liian pitkälle leikin teknillisten laitteiden mutkistuttamisessa. Vanhimmillakaan lapsilla ei pyrkimys todellisuuden reaalisuuteen kuvaamiseen mene lasten alkeellista kokemusta pitemmälle.

Hinta 1:40

1 — VIII

**ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО КИРЬЯ.
ПЕТРОЗАВОДСК, 1934 г.**

Neuvosto-Karjala.
Esikouluksien

HYK KANSALLISKIRJASTOKOKOELMA

110 000 0305

KIRJANSITOMO
M. HENRIKSSON
|| HELSINKI ||

